

Г Л А С Н И К

**АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ**

Година LXIII

Нови Сад, јун 1991
Број 6

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

- Др Станко Пихлер   Ограничење слободе кретања и настанивања као превентивна мера у заштити јавног поретка (тзв. изолација)
- Владимир Хромиш   Забрана конкуренције (III)
— У светлу треће новеле Закона о предузећима

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

- Мр Војин Мишић   Стицај прекршаја
- Милорад Филиповић   Накнада штете на пољопривредном земљишту

ПРАВНА ПРАКСА

Начелни ставови XLIV Заједничке седнице Савезног суда, Врховног војног суда и врховних судова република и покрајина

САОПШТЕЊА

- Из седнице Управног одбора
- Тарифа о наградама и накнади трошкова за рад адвоката у СР Црној Гори
- Именик адвоката АКВ (промене)

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК“ Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

ARTICLES AND DISCUSSIONS

- Dr Stanko Pihler** Limited freedom of moving and settling as
a preventive measure to safeguard public
order (the so-called isolation)
- Vladimir Hromiš** Ban on competition (III)
In the light of the third Novel to the Law
on enterprises

CRITICISM OF LAW PRACTICE

- Mr Vojin Mišić** Concourse of violations
- Milorad Filipović** Compensation for damage on the farmland

LAW PRACTICE

General conclusions of the 54 joint meeting
of the Federal Court, the Supreme Military
Court and the Supreme Courts of the re-
publics and provinces

ANNOUNCEMENTS

- From the Administrative Committee meeting
- Fee and cost rates for the lawyers' services
in Montenegro
- Directory of lawyers in Vojvodina (changes)

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIII

Нови Сад, јун 1991
Број 6

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Станко Пихлер

ОГРАНИЧЕЊЕ СЛОБОДЕ КРЕТАЊА И НАСТАЊИВАЊА КАО ПРЕВЕНТИВНА МЕРА У ЗАШТИТИ ЈАВНОГ ПОРЕТКА (ТЗВ. ИЗОЛАЦИЈА)

1. Полазећи од својих овлашћења заснованих на чл. 387 ст. 3 Устава СФРЈ, Уставни суд Југославије је на седници од 5. децембра 1990. г. по сопственој иницијативи донео решење о покретању поступка за оцењивање уставности одредбе чл. 53 Закона о унутрашњим пословима САП Војводине (Службени лист САПВ, бр. 18/78, 37/78, 11/86 и 1/88 — пречишћен текст). Иако је овај закон, на основу Закона о унутрашњим пословима САПВ (Службени лист САПВ, бр. 24/90) престао да важи, а с обзиром на ново уставно устројство Србије установе које су биле регулисане поменутиим чл. 53 су од тада регулисане републичким законом јединствено за целу територију Републике, овакво решење Уставног суда Југославије у односу на раније важећи чл. 53 ЗУП САПВ засновано је на Уставу, с обзиром да по чл. 375 ст. 2 Устава СФРЈ Уставни суд Југославије „може оцењивати уставност закона и законитост прописа и општих аката органа друштвено-политичких заједница и самоуправних општих аката који су престали да важе, ако од престанка важења до покретања поступка није протекло више од једне године.”

Није нам познато да ли је Уставни суд Југославије покренуо и поступак за оцењивање уставности идентичних или сличних одредаба у осталим важећим или неважећим законима о унутрашњим пословима република односно САП Косово. Међу њима су и одредбе чл. 31—33 Закона о унутрашњим пословима СР Србије (Службени гласник СРС, бр. 30/89), које се јединствено примењују на територији целе Републике.

Раније важеће одредбе чл. 53 ЗУП САПВ односиле су се на установу *тзв. изолације*, са којом шира јавност па и добар део правничке јавности доскора није била ближе упозната. То се закључује на основу изненађења па и емотивног реаговања када је ова установа почела шире да се примењује на Косову. Реакције су биле тим оштрије када се сазнало за њене злоупотребе, као и за то да је она предвиђена у свим републичким и покрајинским законима о унутрашњим пословима.

С обзиром на то да ће се ускоро, на основу чл. 21 Уставног закона за спровођење Устава Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 1/90) морати донети новела или нови закон о унутрашњим пословима усклађен са Уставом Републике Србије из 1990. г., овај поступак пред Уставним судом Југославије може имати одређени значај и са становишта будуће новеле или новог закона о унутрашњим пословима Републике Србије. Због тога је ово решење Уставног суда и цео поступак у односу на чл. 53 ЗУП САПВ добар повод да се расправља о правним установама које је он регулисао и то не само са становишта Решења, тј. само о чл. 53 раније важећег Закона, већ и о важећим одредбама чл. 31—33 ЗУП СРС и његовом односу према Уставу СФРЈ, али и према Уставу Републике Србије.

2. У Решењу о покретању поступка за оцењивање уставности чл. 53 ЗУП САПВ Уставни суд Југославије сматра да треба оценити да ли одредбе чл. 53 „*вређају уставна начела о слободама и правима човека и грађанина и начело уставности и законитости, пре свега одредбе Устава СФРЈ о неприкосновености слободе човека (чл. 177 став 1); о томе да нико не може бити кажњен за дело које, пре него што је учињено, није било предвиђено законом, или прописом заснованом на закону, као кажњиво дело, и за које није била предвиђена казна (чл. 181 ст. 1); начело по којем се нико не може сматрати кривим за кажњиво дело док то није утврђено у поступку прописаном законом — како је то утврђено кад је у питању одговорност због кривичног дела (чл. 183 ст. 3); о праву на жалбу, или друго правно средство против одлуке суда, државних органа и других органа и организација које решавају о правима човека и грађанина и права на одбрану (чл. 180 ст. 2, чл. 213 ст. 1, чл. 215, чл. 216), и начело неповредивости и неприкосновености слобода и права, утврђених Уставом СФРЈ, и о судској заштити тих слобода и права (чл. 203 ст. 2 и 4)*“. Полазећи од наведених одредаба Устава, Уставни суд Југославије „налази да се основано поставља питање да ли слободе и права човека и грађанина могу бити ограничена на начин прописан чл. 53 наведеног закона.”

3. Оспоравани чл. 53 раније важећег Закона о унутрашњим пословима САПВ је у поглављу Закона које је регулисало дужности, овлашћења и права органа и овлашћених службених лица органа унутрашњих послова. Те дужности односно овлаш-

ћења и права наступају у моменту када Председништво (САПВ) „оцени да су настале ванредне околности које угрожавају јавни поредак.“ У том случају, било је регулисано, Извршно веће „*не одредити да покрајински секретар ограничи или забрани кретање лицима на јавном месту, или да решењем нареди лицима чија је делатност усмерена или постоји основана сумња да би могла бити усмерена на угрожавање уставом утврђеног поретка боравак у одређеном месту или забрану напуштања одређеног места са обавезом јављања.*“ Поменуће мере могу да трају док постоје околности због којих су изречене (ст. 1). Против решења о наређеном боравку или забрани боравка може се изрећи жалба с тим што она не одлаже извршење (ст. 2).

Као што се види овим одредбама конституисане су три мере: а) ограничење или забрана кретања лицима на јавном месту (односи се на неодређен број лица), б) наређење боравка у одређеном месту (одређеном лицу наведеном у решењу) и с) забрану напуштања одређеног места (одређеном лицу наведеном у решењу).

Из садржине Решења Уставног суда Југославије о покретању поступка за оцењивање уставности члана 53. јасно се види да се овај поступак покреће само у односу на мере под б) и с), а не и у односу на ону под а), тј. поступак је покренут само у односу на наређење боравка односно забрану напуштања одређеног места. Наиме, Суд се у Решењу пита, „*није ли тиме (при чему мисли само на поменуће две мере — С. П.) непосредно повређена слобода кретања и настањивања и начело неповредивости слободе човека.*“ Првопоменућу меру из чл. 53 ЗУП САПВ, са становишта њене уставности, Суд овим решењем не доводи у питање.

4. Већ из површног увида у правну и криминалнополитичку природу поменутих мера очигледно је да се ради о посебним *полицијским превентивним мерама*. Оне нису општег и редовног карактера, не само због тога што их је могуће примењивати једино у ванредним околностима, већ и због тога што их је могуће употребљавати *само* у односу на лица чија је „делатност усмерена“ или постоји основана сумња да би могла бити усмерена на угрожавање „*уставом утврђеног поретка.*“ Израз „усмерена“ указује на неку интенционалност, а само могућност те усмерености чак ни на њу.

Позивом на одредбу чл. 1 тач. 1 истог Закона, изразе „уставом утврђени поредак“ треба тумачити као *државну безбедност*. Према томе, ове мере се односе на превентивну активност органа унутрашњих послова у циљу заштите државне безбедности у односу на лица о којима чито морају постојати неки полицијски *подаци*, јер у противном не би се могло ништа тврдити о природи њихове „делатности“ и њеној „усмерености“, нити о сумњи да би њихова делатност *могла бити* усмерена на угрожавање уставом утврђеног поретка (државне безбедности). Иако ово нису једине превентивне полицијске мере у заштити државне безбедности, свакако су најрепресивније.

Занимљиво је да у Правителству о начину вршења послова службе јавне безбедности о овој мери нема ни речи, иако су све остале мере у пословима ове службе, укључујући и оне које је примаран задатак да се превентивно делује у смислу заштите државне безбедности (на пр. одузимање путне исправе, задржавање и сл.), с разлогом детаљно разрађене у њему. Зато се може поставити питање да ли је уопште и ако јесте где је била (и где је данас) ближе уређена примена ових мера. Ово је утолико пре важно због тога што по чл. 136 ЗУП САПВ није било предвиђено доношење прописа, попут оног о „начину вршења службе јавне безбедности,” који би се односио, тј. ближе регулисао, начин вршења послова државне безбедности. Значи ли то да су ове иначе тако наглашено репресивне маца по својој правој природи превентивне мере, препуштене арбитражу надлежних управних органа? Или, пак, да постоје неки прописи о томе, а да нису објављени односно доступни?

Према томе, овде је реч о осетљивим правним инструментима у циљу спречавања делатности које су уперене против државне безбедности, а то практично значи против политичких деликата у најширем смислу, односно оних субјеката за које постоји основана сумња (полицијска вероватноћа) да би их могли вршити.

5. Сличне одредбе о овим установама постоје у *важећим* републичким законима о унутрашњим пословима. За нас су посебно интересантне одредбе чл. 31—33 Закона о унутрашњим пословима СРС.

Чл. 31—33 ЗУП СРС нешто детаљније регулишу ове установе, а у извесном смислу *и другачије* него ли што је то чинио чл. 53 ЗУП САПВ. Разлике се огледају у више праваца. Међутим, у начину регулисања ових превентивних мера у ЗУП СРС приметне су две у извесном смислу противречне тенденције: с једне стране, да се ове мере ближе уреде и доведу под јачу правну контролу и с тим у вези гарантују нека права субјектима на које се односе, и, с друге стране, да се прошири могућност њихове примене и на ситуације које нису познате у осталим законима о унутрашњим пословима.

Наиме, према чл. 31 републичког Закона, у случајевима ванредних прилика односно заведеног ванредног стања, републички односно покрајински секретар *могу* „ограничити или забранити кретање лицима на јавним местима или одређеним подручјима, као и наредити лицима, чија је делатност усмерена или када постоји сумња да би њихова делатност могла бити усмерена на угрожавање *јавног поретка*, боравак у одређеном месту или забрану напуштања одређеног места са обавезом јављања надлежном органу унутрашњих послова” (ст. 1 чл. 31). Мере могу трајати док постоје разлози због којих су предузете (ст. 2 чл. 31). Жалба против решења је дозвољена у року од три дана од дана уручења решења, с тим што она не одлаже извршење и што против решења *не може* да се води управни

опор (ст. 4 и ст. 5 чл. 31). Ставом 3 чл. 31 налаже се доношење *ближих прописа* о начину спровођења мера боравка у одређеном месту и забрани напуштања одређеног места. Ови прописи још нису донети или су донети а нису објављени.

Као што се види према ЗУП СРС примена ових мера, за разлику од чл. 53 ЗУП САПВ, није когентна (оне се могу а не морају примењивати), али би се зато по овом Закону могле примењивати у свим ванредним приликама а не само у ванредном стању, при чему није из овог Закона јасно ко их може утврдити. Такође се могу применити у *свим* случајевима угрожавања или могућег угрожавања „јавног поретка,” а не само у случајевима угрожавања или могућег угрожавања „уставом утврђеног поретка,” како је то било предвиђено чл. 53. Према томе, по ЗУП СРС ове мере су замишљене као превентивне полицијске мере не само у случајевима угрожавања или могућег (вероватног) угрожавања државне безбедности, већ *јавног поретка уопште*. Ово произилази не само из наведене одредбе чл. 31 Закона, већ и из чл. 1 ст. 2 истог закона, који послове државне безбедности дефинише као послове „откривања и спречавања делатности усмерених на подривање или рушење уставом утврђеног поретка.” Према томе, могућа примена ових мера, по важећем Закону изузетно широка, шира је него у раније важећем покрајинском закону (чл. 53).

Међутим, од посебног је значаја чл. 32 ЗУП СРС. Он даје могућност примене поменутих мера *и пре* доношења одлуке о утврђивању постојања ванредних прилика, ако Председништво Републике (сада би то био председник) „оцени да постоји *опасност од наступања активности* којима се у Републици као целини угрожавају *јавни поредак* или интереси одбране земље.” Шта више, по одредбама овог члана ЗУП СРС, у оваквој ситуацији, Извршно веће СРС (сада Влада) мора овластити („овластиће”) републичког секретара (министра) да ове мере примени, „а *по потреби* овластиће га и за предузимање *других мера* утврђених планом за ванредне прилике.” Није јасно које су то „*друге мере*,” тим пре што њихово регулисање „ближим прописима” (на основу чл. 31 ст. 2) *није* предвиђено. Дакле, њихова врста и примена препуштена је дискреционој оцени извршних (управних) органа. Дужност је ових органа да о предузимању поменутих мера *само обавесте* — Председништво.

Са оваквим овлашћењима у примени поменутих мера миноризира се значење одредби чл. 33 ЗУП СРС, којима се субјекту према којем се оне примењују гарантују извесна права (накнада штете, накнада личног дохотка, мировање радног односа), јер се гарантовање тих права *не односи* на „*друге мере*.” Права гарантована овим чланом Закона односе се само на мере боравка и забране напуштања одређеног места, а не и на остале, посебно не на „*друге*” из чл. 32.

6. У вези ових мера није могуће не обратити пажњу на Закон о мерама за случај ванредног стања Републике Србије

(Службени гласник Републике Србије, бр. 19/91) пошто су неке његове одредбе не само у непосредној вези са анализираним важећим одредбама ЗУП СРС и њиховом применом, већ и због тога што оне уводе неке *нове* могућности ограничења слободе кретања и настањивања. Овде се на њих само указује, а питање њихове уставности не отвара (о томе би се могло и морало посебно расправљати).

Ванредно стање, на предлог Владе и под условима предвиђеним Законом (чл. 2), проглашава својом одлуком председник Републике, а у циљу отклањања ванредног стања доноси наредбе и друге акте (чл. 5). Наредбама и другим актима председник Републике може, поред осталог, „ограничити слободу кретања и настањивања“ (чл. 6 ст. 1), а „може утврдити и друге *мере* у складу са законом.“ Нејасно је који су то све облици („*мере*“) ограничавања слободе кретања и настањивања, као и „*друге мере*“ које шеф државе у ванредном стању може примењивати односно утврђивати. Такође није јасно у складу са којим законом поменуће „*друге мере*“ се могу утврдити. Сасвим је могуће ове одредбе тако тумачити да се ова ограничења односно ове мере могу користити и у смислу неког облика тзв. изолације, с тим што у овом случају (када их утврђује председник Републике) неке специјалне гаранције се и не помињу. Оне се додуше помињу у закону о унутрашњим пословима, али не и у другим законима који би евентуално овде могли бити интересантни. Истовремено, како је истакнуто, те се гаранције не односе на све могуће мере ових ограничења. Симптоматично је да се, по овом Закону, „*друге мере*“ *утврђују* што указује на њихово императивно значење.

Могло би се, у истом смислу, отворити и питање значаја, досега и односа према важећем закону о унутрашњим пословима и чл. 11 Закона о мерама за случај ванредног стања. Овај члан Закона даје широка овлашћења не само у погледу до сада уведених мера на делу територије Републике Србије на коме су, пре ступања на снагу овог Закона, проглашене посебне околности, већ и у погледу *будућих* „*других мера*“ које би се евентуално увеле на поменутом делу територије.

Све ове правне могућности ограничења слободе кретања и настањивања треба посматрати у јединственом контексту, па и у смислу који одређује Решење Уставног суда Југославије. Овде ће се само делимично обратити пажња на неке могуће ставове за проблем уставности ових одредаба и на начин постављања овог проблема у самом Решењу.

7. О питању оцењивања одредаба закона које се односе на ограничења слобода човека и грађанина загарантованих уставом (савезним и републичким) може се приступити *легитимистички* и *легалистички*. Са легитимистичког становишта, са становишта њиховог оправдања (прихватљивости), многе од ових одредаба, а посебно оне сличне чл. 53 ЗУП САПВ, тешко би могле издржати озбиљнију критику. То би посебно било

тешко данас, када се инсистира на правној држави и на поштовању одређених правних стандарда у уређивању људских права и слобода, односно када се инсистира на виталним принципима модерног права. Овакве одредбе пре асоцирају на тзв. полицијску него ли на правну државу. Занимљиво је напоменути да се досадашња критика ових одредаба изводила углавном са овог, легитимистичког становишта.

Међутим, због одговарајућих уставних норми, много је теже ову критику извести са легалистичког становишта. Врло су еластичне уставноправне могућности у погледу ограничавања уставом иначе загарантованих слобода и права човека и грађанина. Проблем је, поред осталог, посебно у томе што се очигледно ова два приступа (легитимистички и легалистички) супротстављају. Другим речима, легалност нема одговарајући легитимитет.

С обзиром на Решење о покретању поступка за оцењивање уставности чл. 53 ЗУП САПВ анализа ових одредаба, односно питање њихове усаглашености са Уставом СФРЈ мора бити *искључиво легалистичка*. Решење је правни акт, као основ за поступак у којем треба решити једно *правно* (легалистичко), а не легитимистичко (политичко) питање. С обзиром да се Решењем доводи у питање уставност одредби чл. 53, потребно је размотрити аргументе за и против њихове уставности искључиво у легалистичком смислу, а у легитимистичком само у мери колико легитимистички приступ може бити валидан за легалистички у интерпретативном смислу. При томе посебно треба покушати изложити могуће правне аргументе у прилог тврдње да ове одредбе евентуално *нису* у сагласности са Уставом СФРЈ и то из два разлога: прво, због значаја уставом загарантованих права и слобода и, друго, због тога што одредбе чл. 53 ЗУП САПВ као и одговарајуће одредбе важећих закона о унутрашњим пословима озбиљно задиру у ове слободу и права, односно што представљају изузетак, са становишта статуса грађанина негативан, од општих уставних гаранција ових слобода и права. Коначно потребно је и само Решење, односно аргументацију на којој се оно заснива, такође критички размотрити.

Очигледно је да се одредбама закона попут оних које се Решењем оспоравају оштро доводе у подређен положај индивидуалне слободу и права (индивидуалне вредности) у односу на општи интерес, посебно државни интерес — „државни разлог.“ Кроз њих је принцип ефикасности снажно наглашен. Невоља је посебно у томе што се овај облик превентивног деловања може врло успешно идеологизирати и политизирати, односно инструментализовати у политичком смислу.

Са становишта неких принципа права ове одредбе су такође дубиозне (како оне уставне тако и оне законске, које се на претходне наслањају). Иако замишљене као превентивно средство, оне су наглашено репресивне. Иако наступају независно од деликта (у правилу чак и независно од било каквог вида правно релевантног *понашања*), оне *de facto* представљају

репресивно вршење власти као да се ради о деликту, дакле ван контекста субјективне одговорности, принципа да се репресија може примењивати само *post delictum* а не *ante delictum* — да се у правној држави репресија може заснивати једино на делу а не на личности. Овде је све правно изопачено. Дата је могућност оштре и широке репресије са неизвесним трајањем па и садржином, без адекватне правне контроле, могућност широких дискреционих овлашћења у области тако значајне вредности за савременог човека и савремену правну државу каква је слобода човека (слобода кретања и настањивања), без које вредности нема модерне културе и квалитета савременог живота. Не треба мимоићи ни упозорење о широким могућностима злоупотреба ових одредаба, што је и скорашње наше искуство недвојбено потврдило.

Из методолошких разлога потребно је напоменути да анализа ових одредаба, односно одговор на питање које Решење поставља, подразумева не само допматску анализу одговарајуће одредбе Устава и одредбе чл. 53, већ и анализу која обухвата концепт читавог ЗУП-а и контекст гл. III Устава СФРЈ. Такође из методолошких разлога, нужно је указати и на потребу еволутивног, систематског, историјског и циљног тумачења одредаба Устава, тим пре што је он донет у сасвим другачијем историјско-политичком амбијенту него што је време у којем га тумачимо и примењујемо. Разуме се, то никако не значи да је потребно изаћи из његовог правног оквира, већ напротив тај оквир морамо уважавати и адекватно правно артикулисати.

Са становишта легитимитета могао би се, уосталом, критиковати и сам Устав. Са становишта легалности, независно од његовог легитимитета, он мора бити оквир аргументације у расправи око чл. 53 ЗУП САПВ, а аналогно томе и свих других одредаба сличне врсте у овом или другим законима.

У самом приступу анализи чл. 53, па и самог Решења односно аргументације изведене у њему, полазно и кључно је питање, који је *уставни основ* за чл. 53 ЗУП САПВ и сличне или идентичне одредбе у важећим законима о унутрашњим пословима. Чини нам се да је тај основ очигледно у *ст. 2 чл. 183 Устава СФРЈ*. Ова констатација је врло битна са становишта ове анализе, а то значи и са становишта критике чл. 53 ЗУП САПВ и сличних одредаба као и са становишта евентуалне критике Решења Уставног суда Југославије. У овој анализи не отвара се само проблем односа законских одредаба према Уставу, посебно према чл. 183, већ и проблем процедије чл. 183 ст. 2 у самом Уставу, тј. његовог односа према другим уставним одредбама, посебно онима из чл. 203. Од тога умногоме зависи одређивање према питању које отвара Решење.

8. На први поглед изгледа да су одредбе ст. 2 чл. 183 Устава СФРЈ посебне (*lex specialis*) не само у односу на ст. 1 истог члана, већ и у односу на одредбе чл. 203 Устава. Тај утисак треба проверити, јер је важно установити однос и разлику између ових одредаба, утврдити њихову позицију у уставу, у

конституисању односно ограничењу права и слобода човека и грађанина. У утврђивању ових односа најупутније је поћи од одредаба чл. 203. Ту ће се наметнути питање да ли су и у којој мери и смислу одредбе чл. 203 и чл. 183 ст. 2 *компатибилне и сафункционалне*, односно мора се поставити питање правног смисла једних и других.

Одредбе чл. 203 Устава су посебне у том смислу што *ограничавају* слободу права и човека, које се претходно галантно нуде и гарантују. Додуше, Устав то не поставља као њихово ограничавање већ као отклањање могућности њихових злоупотреба. Ако се ближе анализира на шта се те злоупотребе односе, онда ће се одмах приметити да се *углавном* ради о специјалној скупини злоупотреба — оних које се односе на понашања која су политичке природе, тј. углавном на понашања која су везана за безбедност друштвеног и државног уређења и политичку активност субјеката права. Није случајно што је у први план стављено ограничење слобода и права у том смислу да се нико „не сме користити (њима) ради рушења основа социјалистичког самоуправног демократског уређења утврђеног овим уставом” и „угрожавање независности земље.” Сва таква, уставом недозвољена понашања, су у позитивном законодавству инкриминисана. Дакле, чл. 203 постоји не због његове одредбе у ст. 1 већ због одредбе у ст. 2, он постоји због тога да спречи и ограничи, а не толико да би гарантовао. Гаранције слобода и права успостављају се другим (претходним) уставним одредбама. С обзиром да у први план ставља заштиту државне безбедности, јасно је да је овде политичко-државни интерес потиснуо индивидуалне вредности. Каква је конкретна садржина тих ограничења — зависи од закона кроз које се изражавају ове уставне одредбе, а каква је доиста најбоље се види кроз важеће казнено, пре свега кривично законодавство.

Међутим, одредбе чл. 203 су у извесном смислу и опште с обзиром да се односе на *све* одредбе Устава из гл. III.

Чл. 183 ст. 2 је, пак, везан за само одређену категорију слобода — слободу кретања и настанивања и за специјално ограничење тих слобода. Став 2 овог члана је специјалан у односу на ст. 1 истог члана. Питање је да ли је одредба ст. 1 чл. 183 *lex specialis* и у односу на чл. 203 или је са овим чланом у неком другом правнолошкоком и функционалном односу. То је важно питање због неких одредаба ст. 2 чл. 203, које би евентуално важиле и за ст. 2 чл. 183, односно за његово тумачење. Реч је о одредби по којој се законом одређује „у којим *случајевима* и под којим *условима* коришћење слободама противно овом уставу повлаче ограничење или забрану њиховог коришћења.” То једнако важи и за примену (важење) одредаба ст. 3 и 4 истог члана, којима се одређује начин остваривања појединих слобода и права, као и облик њихове правне заштите. Ако ст. 2 чл. 183 *није* специјалан у односу на чл. 203 онда поменуто одредбе чл. 203, значајне за тумачење ст. 2 чл. 183, *важе* и за ст. 2 чл. 183, јер их тада ст. 2 чл. 183 не би искључи-

вао. Међутим, уколико је обрнуто, тј. уколико би ст. 2 чл. 183 био *lex specialis* у односу на чл. 203, онда одредбе чл. 203 *не важе* и за ст. 2 чл. 183, јер би их он као специјалан искључивао. На ово питање није могуће непосредно одговорити, већ посредно одговарајућим тумачењем садржине и смисла чл. 203 односно чл. 183 ст. 2 и њиховом применом кроз посебне законе. Напросто није једноставно и одмах јасно шта је уставотворац хтео.

Специјалних ограничења, каква се срећу у ст. 2 чл. 183, има и у другим одредбама гл. III Устава. Све оне повлаче неко ограничење одговарајуће слободе или права. Ст. 2 чл. 183 Устава односи се на ограничење слободе кретања и настанивања, коју претходно гарантује ст. 1 истог члана. То ограничење се успоставља односно може успоставити из четири правнополитичка разлога: да би се обезбедило вођење кривичног поступка, спречавања ширења заразних болести или заштитио јавни поредак, или ако то захтевају интереси одбране земље. Први основ ограничења мора бити разрађен као процесна установа, четврти прописима који уређују одбрану земље, тј. као специфична установа управног (војног) права, а други и трећи као специфичне превентивне мере здравственог односно јавноправног безбедносног карактера. Занимљиво је да се граматички други и трећи основ (разлог ограничења ових слобода) стављају у исту раван („спречило ширење заразних болести или заштитио јавни поредак“) иако се у првом случају ради о здравственој заштити, а у другом о заштити јавног поретка. Као што непоступање по налозима о ограничењу слободе кретања у случају заразне болести може бити кривично дело или прекршај (на пример кривично дело непоступање по здравственим прописима за време епидемије), тако и непоступање по наређењу о ограничењу слободе кретања у циљу заштите јавног поретка може бити такође кажњиво (у различитим варијантама). Ова се ограничења односе на неодређени број лица, при чему она могу бити како прохибиторна (да се забрани неодређеном броју лица кретање на пр. на одређеном простору) тако и императивна (да се наложи кретање на пр. само на одређеном простору).

С обзиром на природу материје коју регулише закон о унутрашњим пословима и сходно правним могућностима које пружа уставна одредба ст. 2 чл. 183, чл. 53 ЗУП САНП као и одговарајуће одредбе других закона о унутрашњим пословима представљају законско уређење ових питања само у једној уставом уређеној (предвиђеној) ситуацији и због једног циља — *заштите јавног поретка*, с тим што услови и садржина „ограничења слободе кретања и настанивања“ морају бити предвиђени законом.

Према ст. 2 чл. 183 ове превентивне мере могле би се, у случајевима и под условима предвиђеним законом, односити на *све* облике заштите *јавног поретка*, а не само на заштиту од могућих угрожавања „уставом утврђеног поретка,“ како је то

било предвиђено чл. 53 ЗУП САПВ као и неким важећим законима о унутрашњим пословима. Међутим, чл. 203 се очигледно односи на *понашања* која се управо и *примарно* тичу заштите од угрожавања „уставом утврђеног поретка,” тј. државне безбедности, који је облик заштите у превентивном смислу одређен и у чл. 53 ЗУП САПВ, а не заштите целокупног јавног поретка, какву могућност чл. 183, ст. 2 Устава формално дозвољава.

Из ст. 2 чл. 203 произилази да се „*случајеви*” ограничења и забране коришћења слободама и правима могу законом одређивати само у оквиру таквих понашања која су, поред осталог али примарно, усмерена на угрожавање државне безбедности. Ограничења или забране њиховог коришћења у овим случајевима су *уставноправна основа за кажњива понашања*, тј. кршење тих уставних забрана или ограничења је по закону или другом пропису кажњиво (вид. на пр. гл. XV КЗ СФРЈ). Кажњивост се, како рекосмо, може успостављати и ст. 2 чл. 183 Устава, али исто тако и чиста превенција без кажњивости. Зато чл. 203 помиње „*понашања*”, а чл. 182 то не чини.

Да ли је поменута разлика између ст. 2 чл. 183 Устава и чл. 53 ЗУП САПВ случајна или не? Да ли је чл. 53 уредио „*мање*” него што је чл. 183 ст. 2 правно омогућио? Граматички интерпретирајући је доиста „*мање*”, али циљно и логички не и то управо због постојања чл. 203 Устава. Излази да су чл. 183 и чл. 203 компатибилни, да се допуњују и да су на *истом* валу државноправне заштите. Ст. 2 чл. 183 се хоће да штити „*јавни поредак*” на превентивном плану — полицијским средствима (средствима управног права и управних органа), а по чл. 203 на репресивном плану средствима правосудних органа. Зато је чл. 183 ст. 2 правна основа за поступање по начелу целисходности (опортунитета), а чл. 203 основа за поступање по начелу легалности у ужем смислу. Чл. 203 је основа за инкриминисање понашања, а ст. 2 чл. 183 је основ за полицијску превентивну активност. Овде се примарно ради о обезбеђивању уставноправног основа за *појачану правну контролу* субјеката права у посебним, ванредним ситуацијама поводом специфичних облика угрожавања јавног односно уставом утврђеног поретка.

Дакле, чл. 203 се односи на *све* ситуације, а чл. 183 ст. 2 на ванредне. Ограничења по чл. 203 важе увек, а она по ст. 2 чл. 183 само у ванредним приликама. Та ванредност доводи догле да јавна власт (држава) настоји да појачано контролише не само оне субјекте који чине дела одређена чл. 203, већ и оне који *би могли* таква или слична дела чинити, тј. *сумњиве* грађане управо у односу на поступке из чл. 203. То се остварује специјалном полицијском превенцијом (поменуте две мере), ако већ не може генералном (мером општег карактера). Зато су одредбе чл. 203 специјалне у односу на *дела* која се инкриминишу, а одредбе чл. 183 ст. 2 специјалне у односу на *могућност* таквих дела. То што у *свему* релација између ових одре-

даба није доследно логички изведена не дира у њихову *начелну* логичну криминалнополитичку везу. Оног момента када су испуњени услови за казнени прогон *престаје правна могућност „изолације“*, тј. када је могуће активирати инструменте права по основу чл. 203 искључују се инструменти по чл. 183 ст. 2. Ови потоњи су правно супсидијарне природе. Зато однос између чл. 203 и чл. 183 ст. 2 није однос специјалитета, *већ однос супсидијаритета* (lex subsidiariae), однос између примарне и секундарне (резервне) норме које иначе функционишу у истом смислу. Норме по основу чл. 183 ст. 2 делују у ранијој фази заштите, у фази у којој дела још нема али постоји сумња, по оцени јавне власти постоји његова могућност. Њима се *још* не улази у простор казненог поступка (прекршајног или кривичног), јер се њима не заснива деликт већ само основ за управноправну превентивну интервенцију и зато ове мере *нису казнене* већ управне мере, а решење о њима није појединачни правни акт о санкцији већ о полицијском надзору сумњивог грађанина. Кажњиво би једино могло бити евентуално непоступање по њима, али би то тада био деликт непоштовања одлука власти, дакле сасвим друге природе у односу на потенцијални деликт јавној власти сумњивог грађанина.

Активирањем прописа који се доносе по основу чл. 203 укључује се казнени прогон, тј. правна санкција. До тог момента важе једни, а од тог момента други принципи права, до тог момента примерени управном а од тог момента казненом праву, до тог момента управној а од њега правосудној процедури. То све практично значи да, за случај ванредних прилика, полиција *има* (већ припремљене) податке о сумњивим грађанима које активира (ставља у правно дејство) наступом ванредних прилика. То произилази не само из логике овако постављених односа, већ и из дикције (когнитивне, императивне) чл. 53 ст. 2 ЗУП САПВ и њему сличних одредаба важећих закона о унутрашњим пословима — њоме се налаже примена ових мера према онима који су сумњиви (чије је понашање усмерено или би могло бити усмерено на угрожавање уставом уређеног јавног поретка). Тиме се индиректно легализује *прикупљање „безбедносних“* података о грађанима! Смисао одредбе ст. 2 чл. 183 је у обезбеђивању уставног основа за коришћење таквих полицијских метода. Колико су оне легитимне са становишта поимања слобода и права — друго је питање. Овде је очигледно на оцени специфичан државни прагматизам, који нема особитог слуха за неке опште принципе права, који важе у „нормалним“ приликама или у односу на друге облике правно релевантног понашања. Ми га можемо сматрати и макијавелистичким, али то још увек не мора да угрожава његову формалну легалност са становишта важећег устава и поступка који је Решењем покренут. Овде се легалност доиста мора формално схватити и све док је у Уставу таква одредба као што је ст. 2 чл. 183 легалност законских одредаба какве су у чл. 53 ЗУП САПВ и сличних, доста је тешко довести у питање.

Зато је, у оквиру предметног уставносудског поступка, право питање, не да ли су овакве мере оправдане или не, већ да ли постоји ваљана аргументација којом би се одредбе чл. 53 (и сличне) довеле у колизију са чл. 183 ст. 2 Устава СФРЈ, да како имајући у виду и све друге одредбе Устава које се могу повезати са чл. 183. Разуме се, може се поставити и питање усклађености чл. 183 ст. 2 са осталим одредбама Устава, али је то ван могућности уставносудског поступка који отвара ово Решење, па и ван уставносудског поступка уопште.

Дакле, произилази да се може закључити следеће: 1. да је уставни основ за чл. 53 у чл. 183 ст. 2 Устава СФРЈ и 2. да се због тога уставносудски спор мора правно решавати примарно на тој релацији, тј. на утврђивању евентуалне колизије чл. 183 ст. 2 и чл. 53 ЗУП САПВ.

Уставни суд, међутим, у свом Решењу поступа другачије. Из образложења Решења је јасно да Уставни суд цео проблем *помера* у другом правцу и са чл. 53 повезује установе права које са њим немају одлучне и директне везе, па због тога *не могу бити основа за уверљиву аргументацију о евентуалној неуставности ових одредаба.*

9. С обзиром на предње закључке о основу чл. 53 и сличних одредаба, односно на закључке о начину аргументовања Решења Уставног суда Југославије, поставља се питање *да ли уопште постоје*, с обзиром на важећи Устав, други и уверљивији аргументи за основаност сумње у уставност одредбе чл. 53 и сличних одредаба у важећим законима о унутрашњим пословима.

Као што је речено, чл. 53 регулише само једну ситуацију коју предвиђа чл. 183 ст. 2 Устава — ограничење слободе кретања и настањивања да би се заштитио „јавни поредак“, односно у смислу чл. 53 „само“ уставом утврђени поредак. Проблем је: у чему се може састојати то ограничење слободе кретања и настањивања у циљу поменути заштите? Извесно је да то *не може бити* лишавање слободе. Проблем лишавања слободе је посебан проблем и регулисан је другим одредбама Устава (чл. 177, чл. 178). *Који степен ограничења слободе кретања и настањивања је правно прихватљив (дозвољен), а да буде у границима ст. 2 чл. 183 Устава, тј. да није лишавање слободе (јер не сме бити лишавање слободе)?* То су суштинска питања, јер се у оквиру њих решава проблем уставности одредби чл. 53 и сличних одредаба.

У циљу ваљаног одговора на ова питања потребно је вратити се у прошлост. Мера предвиђена чл. 53 ЗУП САПВ и сличним одредбама важећих закона о унутрашњим пословима је до 1967. г. била *казнена санкција* (заштитна мера) у прекршајном праву и то само у једном облику, као мера упућивања на боравак у одређено место у трајању до две године (чл. 11 ст. 3 Основног закона о прекршајима, Службени лист СФРЈ, бр. 26/65 — пречишћен текст). Познато је када је и зашто она кориш-

ћена, односно зашто је уведена. Примарно је имала политичку позадину. Тада је укинута, поред осталог и зато што је била врло оштро критикована. Међутим, њеним укидањем проблем се није решио већ се још више компликовао. Она је укинута као санкција због своје „непримерности“, али је убрзо „пребачена“ у полицијско право за случај ванредних прилика. Уместо санкције због деликта коју изриче државни орган у законом уређеном поступку, она је постала комотна и неодређена полицијска мера превентивног карактера, која се у ванредним приликама има да примени према политички сумњивим грађанима.

Сада је питање: зар је могуће и зар је уставноправно оправдано да се чл. 53 ЗУП САПВ и сличним одредбама других закона о унутрашњим пословима, уноси ограничење слободе кретања и настанивања које је по својој садржини било казнена санкција до 1967. г. и постала након тога мера „ограничења“ заснована искључиво на „превентивним“ полицијским разлозима, а за коју је довољна „основана сумња“ да је или да би нечија делатност могла бити усмерена на угрожавање уставом утврђеног поретка (државна безбедност)? Не би се смело поверовати да је уставотворац „мислио“ на овако драстична ограничења слободе кретања и настанивања, које иначе гарантује ст. 1 чл. 183 Устава, ограничења која се заснивају на дискреционом овлашћењу извршних органа у циљу полицијске превенције. Та је полицијска мера по овој садржини равна степену репресивности (чак је и репресивнија) од неких кривичних санкција па и казни. Она својом садржином прелази оквири зла које је примерено овлашћењима полиције у правној држави. Устав из 1974. г. свакако би требало тако тумачити да вероватно није хтео да буде *на нижем нивоу* гарантовања слобода од устава из 1963. г., односно времена пре 1967. г. Он је свакако морао имати и имао у виду неки други, блажи садржај репресивне превенције, а не онакав какав је одређен у чл. 53 и другим сличним одредбама.

С друге стране, уколико су већ чл. 203 и одредбе ст. 2 чл. 183 *компатибилне*, онда су компатибилни и закони који се из њих изводе и *принципи* на којима се бар неке њихове одредбе заснивају. У тим законима, позивом на чл. 203 ст. 2, морају бити одређени „случајеви“ (тј. таксативне одредбе прецизно одређене) у којима се може нека слобода ограничити. То једнако важи и за слободу кретања и настанивања. Тако се мора поступати и у односу на заштиту „јавног поретка“, односно на заштиту „уставом утврђеног поретка“ према чл. 53.

Према томе, ЗУП САПВ, регулишући на уставу засновану тзв. изолацију морао би: 1. да одреди меру и садржај „ограничења слободе кретања“ *примерену* поменутом уставном ограничењу слободе кретања и превентивној природи полицијских надлежности у том смислу да се из таквих превентивних мера максимално искључи репресивни садржај, а не да она буде изразито и примарно репресивна, 2. да прецизира случа-

јеве у којима се таква мера може применити и то не као об-
лигаторна већ као факултативна, будући да је у природи полициј-
ске превенције флексибилност, а не искључивост и крутост, и
3. да се у овом регулисању постави питање да ли „ограниче-
ње“ слободе кретања може да обухвати и меру упућивања ра-
ди боравка у одређеном месту на неодређено време.

На основу свега ипак је могућ закључак, да би (и) овак-
вим тумачењем одредаба Устава СФРЈ и чл. 53 ЗУП САПВ, као
уосталом и других сличних одредаба а тим пре оних из чл. 31
—33 ЗУП СРС, ове одредбе *могле бити несагласне* са чл. 203 и
чл. 183 Устава, а евентуално и неким другим одредбама истог
устава. На основу аргументације изведене у Решењу Уставног
суда Југославије то се не чини вероватним, па је због тога по-
требно аргументацију извести на правно другачији начин али
са истим циљем — да се спроведе уставносудски поступак у
којем би се проверила усаглашеност са Уставом ових значај-
них одредаба закона о унутрашњим пословима.

Владимир Хромиш
председник Основног суда удруженог рада у Новом Саду

ЗАБРАНА КОНКУРЕНЦИЈЕ (III)¹

— У светлу треће новеле Закона о предузећима —

Забрана конкуренције уграђена је у наш правни систем другим Изменама и допунама Закона о предузећима.² Уведена су ограничења оснивања предузећа, остваривање права из радног односа код две или више организација или послодаваца и могућност обављања послова у више предузећа. Забраном конкуренције био је обухваћен широк круг физичких и правних лица.

Одмах након објављивања других Измена и допуна Закона о предузећима јављају се критике³ због ограничавања предузетништва, због административног уређивања заштите за случај повреде прописа забране конкуренције, због нејасних, двосмислених и са очигледним прешкама понуђених решења, због супротности са уставним начелима о слободи рада (чл. 160 Устава СФРЈ)⁴, због неусклађености са прокламованим правом на самостално обављање делатности личним радом, односно личним радом и средствима у својини грађана (Амандман XXI на Устав СФРЈ), као и због конфронтације са начелом једнакости грађана (чл. 154 Устава СФРЈ), због уређивања тих односа императивним нормама, уместо нормама диспозитивног карактера, обзиром да се регулишу унутрашњи односи у привредном субјекту. Стога су убрзо донете треће Измене и допуне

¹ Први и други део рада о овом правном институту уграђен је на основу друге новеле Закона о предузећима (Сл. лист СФРЈ бр. 46/90) и објављен у другом и трећем броју Гласника Адвокатске коморе Војводине, док овај рад садржи промене утврђене трећом новелом Закона о предузећима (Сл. лист СФРЈ бр. 61/90).

² Сл. лист СФРЈ бр. 77/88, 40/89, 46/90 и 61/90.

³ Доц. др Мирослав Витез, *Пословна функција и забрана конкуренције*, објављено у збирци *Пословодна функција у новим привредно-финансијским условима*, Нови Сад, 9. X 1990.

⁴ Сл. лист СФРЈ бр. 9/74, 38/81, 70/88.

Закона о предузећима, којима је на битно другачији начин уређен овај правни институт.

„Забрана конкуренције има за циљ да спречи или макар ограничи сукоб интереса двају супротстављених страна: одређеног појединачног субјекта оличеног у виду радника или другог предузетника који настоји да обавља неку дјелатност или радњу, без обзира што на тај начин чини конкуренцију субјекту са којима се налази у специфичном правном односу и тог другог одређеног субјекта оличеног у виду послодавца, који би хтио да такву активност радника ограничи”.⁵

Забрана конкуренције је негација слободе предузетништва, слободе утакмице и надметања. Битни предуслови за слободну конкуренцију су економска самосталност привредних субјеката, слободно тржиште и плурализам својинских односа. Према томе, слобода конкуренције је правило у тржишној привреди, а забрана конкуренције је изузетак и има за циљ да спречи нелојалну конкуренцију.⁶

Као што конкуренција представља облик надметања између привредних субјеката, поводом производње и размене роба, као и пружање услуга у привредном животу,⁷ тако се она може јавити преласком упослених лица из једног предузећа у друго предузеће и преношењем знања, радног искуства, производног програма, пословних партнера, па чак и пословних тајни у друго предузеће, чиме се успоставља својеврстан вид нелојалне конкуренције између предузећа, где је упосленик раније радио и предузећа где је прешао.

У земљама тржишне привреде, забрана конкуренције се остварује давањем посебних погодности за „пословну верност” према предузећу, кроз посебне материјалне стимулансе, који се увећавају зависно од дужине „пословне верности.” С друге стране, још код заснивања радног односа потписују се изјаве које обавезују упосленика на „пословну верност”, забрањује упуштавање у конкурентска предузећа, по правилу у предузеће у истој грани привредне делатности и забрањују санкције за случај повреде „пословне верности”. Поред тога, и „у законодавству земаља тржишне привреде, конкуренција се ограничава или забрањује законом, или пак, колективним уговором, у складу са Законом, и то клаузулама неконкурентције. Те клаузуле најчешће обухватају све видове конкуренције у послу, обавезују радника да се уздржи од нелојалне конкуренције за вријеме трајања радног односа и извјесно вријеме након ње-

⁵ Др Марко Иленић, *Забрана конкуренције у радном праву, Привреда и право*, Загреб, бр. 5—6/90, стр. 381.

⁶ О нелојалној утакмици опширније др Весна Бесаровић у чланку *Нелојална утакмица у тематском издању библиотеке „Правни живот”, Правни положај привредних организација у својинском плурализму*, Београд 1991.

⁷ Др Весна Бесаровић у чланку *Нелојална утакмица*.

говог престанка (најчешће годину дана), а у противном предвиђају обавезу радника да послодавцу надокнади причињену штету.”⁸

ЗАБРАНА КОНКУРЕНЦИЈЕ ПРЕМА ТРЕЋИМ ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ПРЕДУЗЕЋИМА

Сүштина ових Измена Закона о предузећима је:

1. да се укидају одредбе о забрани конкуренције из друге новеле (чл. 185а, 185б, 185в),

2. да се утврђује да евентуално започети поступци по укинутим одредбама, ће се наставити по новим прописима (чл. 196д),

3. да се не уређује овај правни институт и за радње, већ се то оставља Републичком законодавцу, ако он утврди њихову сходну примену и на радње,

4. да се забрана конкуренције не регулише у Глави VI Закона о предузећима, у делу где се уређује питање уписа у судски регистар, већ у Глави IX где се уређује питање пословне тајне и то тако што се иза чл. 178 додаје нов чл. 178а, који гласи:

„Предузеће, у складу са својим актом, закључује уговор о условима под којима директор, као и други радници док су у радном односу, а најдуже до две године после престанка радног односа, у том предузећу, не могу основати предузеће које би обављањем делатности могло проузроковати штету предузећу.

Ако лица из става 1 овог члана поступи супротно условима одређеним актом предузећа, предузеће има право да пред надлежним судом захтева накнаду настале штете и право на подношење тужбе за брисање из судског регистра делатности чије је обављање проузроковало штету.”

1. *Забрана конкуренције у односу на правна лица*

Одредбом чл. 178а Закона о предузећима забрана конкуренције је утврђена само на предузећа. Ова одредба се може применити и на радње, ако се то Републичким законом предвиди. Република Србија до данас није мењала Закон о личном раду, и није прихватила такву могућност. Закон о установама не садржи одредбу о забрани конкуренције, тако да се цитиране одредбе могу применити на установе које се у смислу одредбе чл. 189 ст. 1 (чл. 68 прве новеле Закона о предузећима), региструју као предузећа. Ширење примене овог правног института на правна лица ван датог законског оквира не би била прихватљива.

⁸ Цитирано према др Драгољубу Драшковићу *Клазула конкуренције у радном праву, Правни живот*, бр. 1—2/91.

2. *Забрана конкуренције у односу на физичка лица*

Друга новела Закона о предузећима предвиђала је широк круг физичких лица обухваћених забраном конкуренције.

Трећа новела Закона о предузећима (круг лица своди на:

1. директоре и
2. друге раднике у предузећу.

Према томе, више ниоу обухваћени сродници, као и друга лица, која могу по разним основама обављати послове у предузећу (по основу уговора о делу, прокуристи, комисионари, чланови неког органа у предузећу, као и лица која учествују лично имовином и другим облицима личног ангажмана код других привредних субјеката).

Закон не говори у ком акту је неопходно утврдити клаузулу неконкуренције, што значи да је могуће у свим општим актима које аутономно доносе предузећа (чл. 63—66 Закона о предузећима) и у посебним и појединачним колективним уговорима.

Закон о предузећима не говори којим уговором се уређују услови о забрани конкуренције. Сматрамо да је то уговор о запошљавању који иначе послодавац закључује са радником пре ступања радника на рад (чл. 11 и 88 Закона о основним правима из радног односа). Његов садржај детаљније треба да уреди Републички Закон о радним односима. Поједине елементе тог уговора прописују и други закони, те из самог Закона о колективним уговорима (чл. 10), произилази да уговор обавезно садржи утврђену основну цену рада и елементе за утврђивање зараде, на основу чега се одређује висина зараде, како радника тако и директора предузећа. Из чл. 178а Закона о предузећима произилази да се у том уговору, уколико је општим актом предвиђена забрана конкуренције, уговара и клаузула о неконкуренцији. Уговор у име послодавца са радницима закључује директор, а са директором у име послодавца закључује надлежни орган органа управљања предузећа.

3. *Забрана конкуренције у другим прописима*

1) Код правног института трговинског заступништва уређеног Законом о облигационим односима, предвиђено је да један заступник не може без пристанка налогодавца преузети обавезу да на истом подручју и за исту врсту послова ради за другог налогодавца (чл. 790 ст. 3 Закона о облигационим односима).⁹

2) Код органа управе и правосуђа утврђује се неспојивост обављања послова у тим органима са отварањем приватних предузећа и радњи и обављањем послова у другим предузећима, организацијама и заједницама. Овде треба напомену-

⁹ Сл. лист СФРЈ бр. 29/78.

ти да се неспојивост послова у државним органима с једне стране и другим субјектима с друге стране, може сматрати прво кодексом понашања или етиком струке, а такође да садржи и елементе примене института забране конкуренције.

Трећа новела Закона о предузећима одустаје од утврђивања забране рада, кроз обављање делатности личним радом радника запосленим на пословима у органима управе и органима за прекршаје који су непосредно радили на примени Закона о личном раду (вођење регистра радње у општини, доношењу решења о коришћењу просторија, инспекцијским пословима и прекршајним поступцима), и на пословима утврђивања друштвених прихода (пореза и доприноса).

Међутим, та одредба је и надаље остала у Закону о личном раду Републике Србије (чл. 8 ст. 3), тако да се за све запослене у државним органима забрана односи када је реч о отварању радње, а не и када је реч о оснивању предузећа.

Ова питања детаљније су уређена Законом о основима система државне управе и у Савезном извршном већу и Савезним органима управе.¹⁰ Наиме, у одредби чл. 101 ст. 1 наведеног Закона, забрањује се обављање било какве делатности у другом органу или организацији удруженог рада или другој самоуправној организацији или заједници:

а) свим функционерима у органима управе,

б) радницима на задацима и пословима у органима управе које одреди извршни орган.

Други радници у органима управе такође су обухваћени и забраном обављања послова у другом органу, односно организацији уз могућност изнимке, ако претходно добију одобрење од функционера који руководи органом управе, који цене да ли су ти послови у супротности са интересима службе коју радник обавља. Ни у првом, ни у другом случају се Законом не утврђују послови који су неспојиви са паралелним радом у органима управе.

Последице повреде ових прописа цитирани Закон лоцира на политичку одговорност, док у делу где уређује дисциплинску одговорност, ово утврђује као тежу повреду радне обавезе (чл. 367 цитираног Савезног Закона и чл. 253 Покрајинског закона о државној управи,¹¹ док чл. 171 Републичког Закона о државној управи¹² не утврђује ово као тежу повреду радне дужности, али оставља могућност да се то утврди у општем акту државног органа).

Закони који имају посебне одредбе о престанку радног односа по сили Закона, не предвиђају ове околности као основ престанка радног односа по сили Закона (Закон о основним правима из радног односа чл. 76,¹³ Закон о радним одно-

¹⁰ Сл. лист СФРЈ бр. 23/78.

¹¹ Сл. лист САПВ бр. 22/81, 9/85, 13/86, 22/88, 1/90, 15/90, 24/90 и 30/90.

¹² Сл. гласник СРС бр. 52/89, 24/90, 37/90 и 45/90.

¹³ Сл. лист СФРЈ бр. 60/89 и 42/90.

сима Републике Србије чл. 120,¹⁴ Закон о радним односима АП Војводине чл. 120,¹⁵ Закон о основама система државне управе и о Савезном извршном већу и Савезним органима управе чл. 390 и чл. 391, Закон о државној управи Републике Србије чл. 183, Закон о државној управи АП Војводине чл. 236).

3) Устав Републике Србије¹⁶ у одредби чл. 100 утврђује да судија не може обављати службу или посао који је Законом утврђен као неспојив са судијском функцијом. Постојећи Закони о судовима (Републике Србије¹⁷ и АП Војводине¹⁸), предвиђају неспојивост функције у истом суду када су брачни другови у питању или сродници у првој линији, или побочној линији до другог степена.¹⁹ Нацрт Закона о судовима Републике Србије садржи одредбу у чл. 5 да судија не може бити народни посланик, посланик и одборник, вршити политичке и управне функције, нити могу вршити другу службу, посао или дужност која би могла утицати на њихову самосталност и независност или која би умањивала њихов углед или углед суда. Такође у одредби чл. 40 утврђено је да за судију или судију поротника истог суда не може бити бирано лице које је изабраном судији тог суда брачни друг или сродник у правој линији или побочној линији до другог степена.

4) У Тезама за израду Закона о адвокатури садржане су одредбе које утврђују да лице које је пре подношења захтева за упис у именик адвоката, вршило дужност судије редовног или привредног суда, или функцију јавног тужиоца, односно његовог заменика, или помоћника, те функцију јавног правобраниоца или његовог заменика, и помоћника, или функцију старешине у органу управе, не може имати седиште адвокатске канцеларије на подручју Окружног суда у којем је ту функцију обављао, све док не протекну две године од дана када му је функција престала.

* * *

И поред тога што неспојивост обављања послова у органима управе, обављање судијске функције са обављањем других послова, спада у домен кодекса понашања одређених категорија функционера и запослених радника, ради елиминисања привилегија које би се паралелним обављањем послова могле стећи ради отклањања могућности корумпирања тих структура, овде се јављају и елементи забране конкуренције. Несумњиво је, да би у обављању одређених послова и отварању приватних предузећа и радњи те категорије уопслених имале

¹⁴ Сл. гласник СРС бр. 37/86, 46/87, 52/87, 16/88 и 37/88.

¹⁵ Сл. лист САПВ бр. 32/81, 34/87, 3/88, 12/89, 30/89.

¹⁶ Сл. гласник РС бр. 1/90.

¹⁷ Сл. гласник СРС бр. 45/89.

¹⁸ Сл. лист САПВ бр. 32/89.

¹⁹ Сличну одредбу садржи чл. 45 Радне верзије Преднацрта Закона о судовима Републике Србије.

велику предност у односу на исте категорије радника, који нису имали то својство, у ком делу би се то могло сматрати нелојалном конкуренцијом, у односу на њих.

При уређивању тих односа, неопходно је повести рачуна и о етичкој страни овог питања, и о питањима везаним за примену института забране конкуренције, те је неопходно ширити или сужавати круг лица обухваћеним забраном конкуренције. Тако на пример, може се поставити питање да ли примену ових одредби треба проширити и на неспојивост функције судије и брачног друга, или другог ближег сродника адвоката. Уколико би се ово уредило у Закону о судовима, могло би се констатовати да је примат дат етничким елементима тог проблема, а уређивање тих питања у Закону о адвокатури, претпоставља да се примат ипак даје елементима који се односе на примену института забране конкуренције.

У условима када ће једном делу судија, који не буду поново изабрани на ту функцију према одредбама Нацрта Закона о судовима, престати судска функција, њима припада право на накнаду личног дохотка за одређени период, као и друга права у складу са посебним прописима који су били на снази на дан ступања на снагу Уставног закона за спровођење Устава Републике Србије. Спречавањем да ови кадрови отворе адвокатске канцеларије на подручју Окружног суда како је то предвиђено тезама Закону о адвокатури, стављају се у неравноправан положај ови кадрови. Стога би ова одредба Теза за доношење Закона о адвокатури имала своје оправдање тек након успостављања нове организације правосуђа и нове организације адвокатуре, а догле је можемо сматрати одредбом којој је једини циљ забрана конкуренције.²⁰

Наше залагање, када је реч о функционерима и осталим радницима запосленим у управи и правосуђу, као и адвокатури, иде у правцу да се питања спојивости и неспојивости паралелно обављања ових послова у сопственом предузећу или радњи и код другог послодавца, не уређује ни Законом о предузећима ни Законом о личном раду, ни у специјализованим законима о државној управи, правосуђу и адвокатури, већ да се уреде у кодексима етике тих професија. Такође, да се за случај повреде етичких правила обезбеди примена санкција које би изрицали посебни судови части. Када је реч о грађанско-правној одговорности за штету коју би својим радом причинила та лица трећим лицима, иста има и право остваривати ту штету од органа где су запослени, у складу са одредбама Зако-

²⁰ Овај став полази од претпоставке да један део судија неће бити поново изабран на судијску функцију и да ће „адвокатура поново постати уочиште многим који су досадашња звања и занимања принуђени заменити адвокатском заклетвом“, а како то наводи адвокат Мирослав Здјелар у чланку „У огледалу времена адвокатура на раскршћу“, у Гласнику Адвокатске коморе бр. 5. Иначе, разлоге који се могу супротставити изнетом ставу веома илустративно износи наведени аутор, који говори и о конкретним појавама нарушавања етике адвокатуре.

на о облигационим односима одељка 4. „Одговорност организација удруженог рада и других правних лица према трећем лицу” (од чл. 170. до чл. 173.).

4. *Забрана конкуренције у односу на примену прописа*

Ово питање је представљало најспорнији део законских одредби из друге новеле Закона о предузећима. Сада Закон то питање прецизно утврђује, тако што омогућава да се актом предузећа предвиди клаузула неконкуренције за директоре и запослене раднике и за оне раднике којима је престао радни однос, а најдуже до две године, после престанка радног односа у том предузећу.

Питање разрешења ситуације у којој директор или неко од радника потпада под удар одредби о забрани конкуренције, неопходно је разрешити кроз усклађивање својих аката са одредбом чл. 178а Закона о предузећима. Закон у одредби чл. 196е, оставља рок за усклађивање аката и то до 30. VI 1991. године.

Иако је чл. 178а постављен као *ius dispositivum*, из одредбе чл. 196е се може закључити да се ова норма поставља као *ius cogens*, која утврђује обавезу усклађивања аката предузећа до 30. VI 1991. године, и не оставља предузећима могућност друкчијег уређивања овог питања. Сматрамо, да су одредбе чл. 178а и 196е неусклађене и да их треба тумачити тако да је то право, а не и обавеза предузећа, јер за повреду ове обавезе није предвиђена ни санкција. То значи, да уколико би се ова питања уредила по истеку рока из чл. 196е, не би било штетних последица за предузеће, а у свако доба када се та питања уреде, стичу се услови за примену члана 178а, јер без разраде у општем акту предузећа, ове одредбе не би се могле непосредно применити.

Према томе, до уређивања овог питања путем акта, не може се применити клаузула о неконкуренцији, а након уређивања тог питања, у акту предузећа и у уговору, разрешити се питање оних директора и радника који потпадају под удар одредби о забрани конкуренције.

Поставља се питање, шта је са оним поступцима који су започети по прописима о забрани конкуренције из друге новеле, а нису окончани до ступања на снагу треће новеле (укидање чл. 178а, 178в и 178в и додавање новог чл. 178а). Према чл. 196д треће новеле, исти ће се окончати по измењеним одредбама о забрани конкуренције. То значи да се овај институт неће моћи применити, јер се Закон не може непосредно применити, већ та материја мора да се претходно уреди аутономним правом предузећа. Прелазним и завршним одредбама у општим актима предузећа неопходно је разрешити питање раније формираних предузећа и радњи, који улазе под удар клаузуле о неконкуренцији. Уколико се не предвиди усклађивање фактичког стања са правним стањем, не би се могле применити одред-

бе Закона о предузећима о неконкуренцији. Постоје и друга мишљења према којима постојећа приватна предузећа и радње не би се могла кроз аутономно уређивање тих питања, учинити нелегалним и предвидети њихову ликвидацију или престанак радног односа, јер би се тиме ретроактивно уредила ова питања, а што ни сам Закон није учинио. Иако би то било санкционисање нелегалног стања, према заговорницима овог схватања, због правне сигурности, лицима која су у току важнења ранијег правног режима, стекла одређена права, новим прописима, више не би требало задрати у та права. То би важило за сва формирана предузећа и радње упослених лица до ступања на снагу треће новеле Закона о предузећима и аутономног уређивања ових питања општим актима предузећа, односно закључивања појединачних уговора. Одговор на ова питања даће пракса.

Забрана конкуренције се односи на директоре и друге раднике најдуже до две године после престанка радног односа у том предузећу. Ова одредба се не би могла применити на она лица којима је радни однос престао, а нису потписала појединачни уговор са клаузулом неконкуренције у Законом утврђеном року од две године, јер се на „пословну верност“ нису обавезали закључењем појединачног уговора. Према томе, прогезање забране конкуренције на рок од две године за све ове раднике је без икаквог значаја. Рок од две године је крајњи рок, а актом се може предвидети и краћи рок.

5. Забрана конкуренције у односу на делатност предузећа

И у односу на овај критеријум Закон значајно сужава дејство забране конкуренције и своди га:

1. на забрану оснивања предузећа,
2. забрану оснивања радње.

Дакле, из забране конкуренције изостављена је могућност запоследња у конкурентском предузећу и забрана обављања одређених послова, као на прим. по основу уговора о делу, прокуриста, комисионара, члана неког органа у предузећу, као и лица која учествују личном имовином и другим облицима личног ангажовања код других привредних субјеката.

ad 1 — Ово ограничење није апсолутно, већ је условљено обављањем делатности у новоформираном предузећу која би могла проузроковати штету предузећу док су директор и запослени радник у радном односу, а најдуже две године после престанка радног односа у том предузећу. Законска одредба је, како је напред наведено, диспозитивног карактера, те се у односу на делатност у акту предузећа, или у појединачном уговору може уже предвидети пословна верност директора и запослених радника, али никако проширивати.

Међутим, у општем акту и у појединачном уговору може се ићи у предвиђање забране одређене делатности при форми-

рању предузећа, која се са аспекта интереса предузећа мора унапред предвидети као штетна за то предузеће. Несумњиво је да би то могле бити делатности у истој грани оба предузећа. Било би добро да је Закон о предузећима ово питање прецизније уредио, да не би кроз аутономно право дошло до непотребног ширења ове забране и спутавања приватне иницијативе.

ad 2 — У овом делу претпоставка је да се забрана за оснивање радње утврди републичким прописом, а да би се на забрану конкуренције код радње примењивало све оно што и на отварање приватних предузећа. Ово стога, што Закон оставља могућност републичком законодавцу, да у том делу утврди сходну примену Закона о предузећима, а не даје могућност да аутономно уреди примену овог правног института. Тиме се избегава да се ова питања различито уреде за предузећа и радње.

ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ЗАБРАНЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ

Друга новела Закона о предузећима је предвидела право оштећеног предузећа да тражи брисање конкурентског предузећа или радње, из судског регистра, право да пред надлежним судом захтева накнаду настале штете и право на отказ раднику који је основао предузеће или радњу.

Трећа новела Закона о предузећима правне последице сужава само на право оштећеног предузећа на подношење захтева за накнаду штете и на право на подношење тужбе за брисање из судског регистра делатности чије је обављање проузроковало штету.

1. Право предузећа да пред надлежним судом захтева накнаду штете

Друга новела Закона о предузећима је утврдила право оштећеног предузећа да тражи накнаду штете због повреде правила о забрани конкуренције, а по начелима о накнади штете, настале деликтном одговорношћу штетника. За стицање права на накнаду штете, потребно је било доказати да је штета настала, узрочну везу између штетне радње штетника и настале штете и кривицу штетника (чл. 154 Закона о облигационим односима).

Трећа новела Закона о предузећима битно мења концепт накнаде штете, тако што је утврђује на принципима одговорности за повреду уговорне обавезе. Наиме, између предузећа и уполсеника закључује се уговор као двострани правни посао, у коме се једна од уговорних страна обавезује да се у току запослења и до две године по престанку запослења, неће понашати супротно забранама из тог уговора. Дакле, уговорна обавеза је једностранна и обавезује једну од уговорних

страна на трпљење, односно апстиненцију од радњи које су уговором утврђене као недопуштене. У случају повреде уговорне обавезе, оштећено предузеће стиче право на тражење штете због неизвршења уговорне обавезе. Оштећено предузеће је у обавези да докаже да је штета настала и узрочну везу између штетне радње штетника и настале штете. У овој врсти одговорности за штету кривица није битан елеменат за остваривање права на накнаду штете (чл. 262 Закона о облигационим односима), она се претпоставља.

Закон о предузећима утврђује да се штета остварује пред надлежним судом. Поставља се питање да ли ова одредба Закона о предузећима дерогира одредбе Закона о основним правима из радног односа, којим је утврђено да постојање штете и околности под којима је она настала, њену висину и ко је штету проузроковао, утврђује надлежни орган организације, односно послодавац (чл. 72). Сматрамо да се ова одредба односи на деликтну одговорност дефинисану у чл. 70 наведеног Закона, те се не би могло ширити и на накнаду штете насталу из уговорног односа. То значи, да би се оштећени могао непосредно обратити надлежном суду за накнаду штете, без претходно спроведеног поступка у оштећеном предузећу, без обзира што је и ова штета настала на раду или у вези са радом, а како то децидирано предвиђа Закон о предузећима.

Неоумњиво је да ће посебан терет доказивања настале штете, као и узрочну везу између штетне радње штетника и настале штете, као и њезину висину, бити на предузећу које је штету претрпело.

Закон изричито не предвиђа могућност ослобађања штетника од одговорности за накнаду настале штете, у случају поступања остварене добити из правних послова насталих повредом уговорне обавезе о забрани конкуренције. Међутим, у односу на овај институт, као и на остала питања везана за накнаду штете, примењују се одредбе Закона о облигационим односима.

2. Право предузећа на подношење тужбе за брисање из судског регистра делатности чије је обављање проузроковало штету

Ова правна последица сузила је право оштећеног предузећа само на право на подношење тужбе за брисање из судског регистра оне делатности кроз коју је повређена клаузула о неконкуренцији. За поступање у том спору био би надлежан привредни суд, у коме би, зависно од исхода спора, регистарски суд био у обавези да спроведе судску одлуку. Претпоставка за вођење овог спора је утврђивање у законом предвиђеном поступку постојање штете. Дакле, ову меру није могуће применити самостално и независно од претходно спроведеног поступка, у коме би се утврдила штета, док би поступак за утврђивање штете било могуће водити, а да се не тражи и брисање де-

латности конкурентског предузећа. Право избора које мере ће тражити има оштећено предузеће, али ако изабере меру брисања из регистра делатности, мора доказати и штету.

Поставља се питање да ли би оштећено предузеће могло да тражи брисање из судског регистра конкурентског предузећа. Такву могућност не предвиђа ни Закон о предузећима, ни Закон о сузбијању нелојалне утакмице и монополистичких споразума.²¹ Иначе, нелојална утакмица, као правни институт по свом садржају представља шири појам од садржаја дефиниције клаузуле о неконкурентности, те је стога неопходно сагледати однос између та два правна института.

Забрана конкуренције и нелојална утакмица

Према одредби чл. 2 Закона о сузбијању нелојалне утакмице и монополистичких споразума, нелојалном утакмицом сматра се свака радња организације удруженог рада учињена ради привредне утакмице, при вршењу промета робе и услуга, или друге привредне делатности која је противна добрим пословним обичајима и којом се наноси или може нанети штета другој организацији, потрошачима или друштвеној заједници. Закон набраја и најкарактеристичније примере. Међутим, у смислу датих одредби и повреду клаузуле неконкурентности можемо сматрати видом нелојалне утакмице.

Закон предвиђа, ради сузбијања нелојалне утакмице, врсте средстава правне заштите:

- a) грађанско-правну заштиту,
- b) казнено-правну заштиту,
- c) управно-правну заштиту и
- d) дисциплинску заштиту.

Сматрамо да на повреду правила о забрани конкуренције треба применити само оне правне последице које предвиђа Закон о предузећима. Мере Закона о сузбијању нелојалне утакмице, где је предвиђено административно поступање, представља основ за казнено-правну, управно-правну и дисциплинско-правну заштиту. Ове мере се не могу протегнути на повреду прописа о забрани конкуренције и тада када би се такво поступање могло квалификовати као нелојална утакмица. Ово стога што Закон о предузећима није предвидео могућност административног поступања. У делу где је предвиђена грађанско-правна заштита, где се не поступа административно, већ уз активну улогу оштећеног предузећа, предвиђене мере су сличне као и у Закону о предузећима, поставља се питање да ли се може применити за случај повреду правила о забрани конкуренције, мера престанка радног односа, односно неопходно је

²¹ Сл. лист СФРЈ бр. 24/74, 72/86.

сагледати и однос између одредби Закона о предузећима и Закона о радним односима, који уређује престанак радног односа упуслених.

3. Право на тражење престанка радног односа

Трећа новела, оштећеном предузећу не даје за право утврђивање престанка радног односа по сили закона упусленику, за случај повреде правила о забрани конкуренције, за разлику од друге новеле Закона о предузећима, која је такву могућност предвиђала. Међутим, то не значи да се повреда правила о забрани конкуренције не може санкционисати и предвидети одговарајућим актом предузећа као тежа повреда радне дужности, за коју се може изрећи дисциплинска мера престанак радног односа. Тиме се не би правне последице из Закона о предузећима прошириле на нову област, јер је ова мера радно-правног карактера, чији је извор у радно-правној регулативи.

Ово се оправдава тиме да се радни однос више не дефинише као међусобни однос радника у удруженом раду, већ као однос између послодавца с једне стране и радника с друге стране. Природно је да послодавац који улаже у стручно оспособљавање и преоспособљавање својих радника и који има интерес да заштити своју технологију и пословне тајне, тражи већу лојалност, односно пословну верност, од директора и осталих радника, па тиме и њихову већу одговорност.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Трећа новела Закона о предузећима на битно другачији начин утврђује питање забране конкуренције у односу на начин како је то било регулисано другом новелом. Из административног начина уређивања овог питања, законским одредбама се прелази на аутономни систем уређивања тог института и омогућује привредним субјектима да се сами брину о заштити својих интереса на слободном тржишту. Из поглавља о судском регистру, Закона о предузећима, ово питање законодавац преноси и регулише у делу Закона који уређује институт пословне тајне. На такав начин законодавац не ограничава предузетништво и покретљивост радне снаге, али инсистира на пословној лојалности директора и осталих упуслених радника.

Питање забране конкуренције уско је везано за трговинско право, у делу остваривање слободе обављања послова личним радом и личним радом и средствима у својини грађана и формирања различитих облика предузећа, у различитим облицима својине, с једне стране, те са слободом рада уређеног у радно-правном законодавству, с друге стране.

Примену овог института Закон везује за уређивање забране конкуренције у општим актима предузећа, што значи уз могућност да се оно на јединствен начин уреди, кроз Општи

колективни уговор, који се може непосредно применити. Како та могућност није искоришћена, уређивање овог института кроз појединачне колективне уговоре, као и у другим општим актима предузећа, створиће доста велико шаренило у начину уређивања ових питања. Закон не предвиђа забрану коришћења знања у предузећу, кроз догунски рад у другом предузећу, већ само за формирање сопственог предузећа, или ако то Републички закон предвиди и за формирање радње. У том делу очекује се уједначавање критеријума везаних за примену института о забрани конкуренције у трговинском праву, са његовом применом у радном праву, кроз доношење Републичког закона о радним односима.

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

Мр Војин Мишић

СТИЦАЈ ПРЕКРШАЈА

I. Увод

Према законима о прекршајима (Закон о прекршајима којим се повређују савезни прописи — Сл. лист СФРЈ бр. 4/77 и др., и Закон о прекршајима — Сл. гласник СРС бр. 44/89) предвиђен је стицај прекршаја, и начин изрицања јединствене казне за прекршаје у стицају. Одредбе оба закона у погледу материје стицаја имају недостатке, услед чега се у пракси појављују одређени проблеми. У оба ова закона појам стицаја је у основи одређен на исти начин, као и начин одмеравања јединствене казне за прекршаје у стицају. Основни елементи стицаја су: 1. да је учинилац једном или са више радњи учинио више прекршаја; 2. да о тим прекршајима није донето решење о прекршају; и 3. да се поступак води пред истим органом. Ова законска дефиниција стицаја ствара потешкоће у разграничавању стицаја од поврата, јер се за стицај прекршаја изриче јединствене казна која има свој максимум (60 дана затвора, или двоструки износ највеће мере новчане казне), док се за поврат кумулирају изречене казне. Све ово произилази из чл. 38 напред цитираног савезног закона и из чл. 39 цитираног републичког закона.

II. Паралелно одлучивање о стицају прекршаја

У пракси се догађа да исто лице у кратком временском периоду изврши два или више прекршаја за које је надлежан исти судија за прекршаје, да он истовремено (паралелно) за све прекршаје у стицају води одвојене поступке, да за сваки прекршај у стицају изрекне одвојену казну, и да збир одвојено изречених казни за сваки прекршај у стицају прелази законом дозвољени максимум казне за прекршаје у стицају. Ова ситуација не би била од значаја, када би у одредбама поменутих

закон о прекршајима постојала одредба аналогна одредби чл. 401 ст. 1 тач. 1 Закона о кривичном поступку о неправом понављању кривичног поступка из разлога што нису примењене одредбе о изрицању јединствене казне за кривична дела у стицају. Овим институтом кривичног поступка обезбеђено је да се у свим случајевима у којима постоји стицај кривичних дела осуђеном изрекне јединствена казна. У недостатку одредаба о неправом понављању прекршајног поступка, поставља се питање, да ли се може избећи ситуација, да учинилац за стицај прекршаја не буде кажњен збиром одвојено изречених казни за прекршаје у стицају, дакле збиром казни који премашује законски максимум казне за стицај прекршаја.

III. Процесне одредбе о спајању поступака

У чл. 121 Закона о прекршајима СР Србије прописано је да се спајање поступака врши само у погледу саизвршилаца, а није предвиђено да се спајање поступка врши и када се ради о стицају прекршаја. Према томе, када су паралелно донета два или више решења о прекршају против истог учиниоца пису повређене процесне одредбе о спајању поступка у један поступак због прекршаја у стицају. Напротив, могло би се закључити да би биле повређене одредбе чл. 121 Закона о прекршајима СР Србије када би се извршило спајање више паралелних поступака у којима се одлучује о појединим прекршајима који се налазе у стицају. Учиниоца прекршаја у стицају не би могао у жалбама против појединих решења о прекршају који се налазе у стицају са осталим прекршајима са успехом истицати да је учинилац прекршаја у стицају и да збир изречених казни у свим решењима о појединим прекршајима у стицају прелази максимум казне за прекршаје у стицају. Недостатак одговарајућих процесних одредби о спајању паралелних поступака о прекршајима у стицају спречава правилну примену материјално правних одредаба о изрицању јединствене казне за стицај прекршаја. Овакво стање процесних одредби, практично искључује примену материјално правног института о стицају прекршаја, односно институт стицаја претвара у институт поврата за који не важи ограничење о максимуму казне. Практично учинилац прекршаја у стицају може бити кажњен и са 80 или више дана затвора за стицај прекршаја ако се паралелно одлучује о сваком од њих.

IV. Критика материјално правних одредби о стицају

Основни недостатак материјално правних одредби о стицају је што те одредбе садрже противуречне елементе који омогућују строжије кажњавање за стицај прекршаја од прописаног максимума за стицај прекршаја.

Уводно је речено да је елеменат стицаја: да се поступак води пред истим органом, а то ће рећи, да за све прекршаје у стицају мора бити надлежан исти орган. Напротив, ако то није случај, стицај се аутоматски претвара у поврат. Поставља се питање, зашто различита надлежност за прекршаје у стицају може да има за последицу да учинилац буде строжије кажњен за стицај прекршаја, дакле збиром казни који прелази максималну казну предвиђену за прекршаје у стицају. По својој природи различита надлежност за сваки прекршај у стицају није отежавајућа околност која би оправдавала строжије кажњавање за прекршаје у стицају, услед чега је овај законски елеменат стицаја изван научног појма о стицају, и у супротности је са казненом политиком о кажњавању за стицај прекршаја.

Исти је случај и када се ради о елементу стицаја: да о прекршајима у стицају није донето решење о прекршају, а то значи, да доношењем одвојеног решења о једном прекршају у стицају остали прекршаји о којима се води паралелно поступак са првим прекршајем се аутоматски налазе у поврату, без обзира, што је први прекршај о којем је донето решење о прекршају касније учињен од прекршаја о којима није донето решење о прекршају. Доношење решења о једном прекршају у стицају, било неправноснажног, или када оно постане правноснажно, није отежавајућа околност која би оправдавала строжије кажњавање за стицај прекршаја од прописаног максимума казне за стицај прекршаја, услед чега се овај законски елеменат стицаја прекршаја налази изван научног појма стицаја, а уједно је и у супротности са политиком кажњавања за стицај прекршаја.

Оба напред наведена законска елемента стицаја практично искључују примену института стицаја, односно стицај претварају у поврат чији је правни афекат у супротности са правним ефектом стицаја.

Одговарајући законски појам стицаја био би да се стицајем сматра само случај када је учинилац са једном или са више радњи учинио више прекршаја, јер овакав материјално правни појам стицаја омогућује кажњавање учиниоца прекршаја у стицају у границама прописаног максимума казне за стицај прекршаја.

V. Закључна разматрања

Решење изнетог проблема није могуће наћи у тумачењу материјално правних и процесних одредаби о прекршајима већ је потребна измена одредаба о стицају прекршаја тако да се из законске дефиниције стицаја искључе елементи који стицај претварају у поврат и на тај начин омогућују строжије кажњавање за стицај прекршаја од законом предвиђене максималне казне за прекршаје у стицају.

Милорад Филиповић
адвокат у Приштини

НАКНАДА ШТЕТЕ НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ

Према чл. 189 Закона о облигационим односима, оштећени има право како на накнаду обичне штете тако и на накнаду измакле користи.

Ову законску одредбу наши судови не поштују доследно. Скоро сви судови код утврђивања накнаде штете дају налог судском вештаку да од укупног приноса-прихода одбију трошкове производње.

Једна од скоријих одлука Врховног суда Војводине рев. Бр. 812/87. По мишљењу ревизијског суда када власник пољопривредног земљишта захтева од штетника накнаду штете причињене онемогућавањем обраде свог земљишта онда се висина штете утврђује тако, да се најпре утврђује очекивани чист принос на бази одређене пољопривредне културе за сваку економску годину, датог временског периода, па се збир тако добијених чистих прихода множи са ценом пољопривредних производа важећих на дан доношења судске одлуке (не каже да ли откупне или тржишне, а судови узимају откупне цене). Од укупног прихода одбијају се трошкови производње па преостала количина представља очекивани чист приход који власник губи у конкретној економској години.

Ова судска пракса нити је законита, нити је праведна нити је правична. Она погодује штетнику а не оштећеном.

Зашто?

Зато што је пољопривредник претрпео стварну штету у укупном приносу јер није могао да оствари онолико прихода колико је те економске године могао да оствари.

За пољопривредника је настала штета када није добио одговарајући приход са земљишта. Тај приход се не огледа само у висини приноса са тог земљишта. Он садржи и онај виц штете који је пољопривредник трпео ако није могао да учествује својим радом директно у трошковима производње. Он је те

трошкове иначе имао а није могао да их накнади. Ти трошкови се огледају у следећем:

1. Он је имао коње или волове, које је преко целе године хранио и гајио да би били спремни за орање и сетву. Дакле, имао је расходе, а очекивао је да те расходе покрије производњом. Он тај расход добија из приноса од пооране и засејане пољопривредне парцеле. Ако је неко том пољопривреднику онемогућио да његови коњи и волови раде а да их је он морао хранити и гајити, зар то није чиста штета.

2. Ако је пољопривредник као власник земљишта очекивао да својим личним радом са запрегом своју њиву пооре, засеје, приходе убере и тиме кроз принос материјализује свој рад, он је остао без свог личног дохотка јер му није било омогућено да створи лични доходак који се огледа у личном раду на пољопривредном земљишту. Значи није остварио лични доходак, а он другог дохотка нема. Требао је значи да иде у надницење, али где и за коју цену.

Настрану то што је пољопривредник припремио семе за сетву, које је запрашено (порзолисано), па пошто га није засејао оно није ни за људску ни за сточну употребу, па тиме губи припремљену количину семена, јер га за ништа не може више употребити нити сачувати за наредну годину. То је дакле чиста штета.

Ако је уместо запрете имао пољопривредне машине, оне нису оствариле очекивани приход, а машине се амортизују радиле или не радиле.

Према томе, одбијање трошкова обраде је признавање дохотка штетнику а директне штете оштећеном, јер је штетник неосновано стекао доходак који му суд признаје, а штету коју је власник претрпео што није могао да оствари доходак и покрије трошкове које је имао као пољопривредно домаћинство гајењем запрете преко целе године како сточном храном тако и личним радом.

Било је у судској пракси да судови признају штету у висини закупнине, а опште је познато да је закуп одређивала пољопривредна организација, а судови ту закупнину признају, тако да су себи обезбеђивале: рад, семе, амортизацију, друштвене обавезе и своју акумулацију, па власнику шта остане.

Пољопривредник плаћа порез на катастарски приход. Логично је да од земљишта добије приход а не закупнину. Тако он плаћа порез на приход којег суд лишава.

Наш пољопривредник, кад претрпи штету, у горем је положају од пољопривредника из 1844. године и то не због законских прописа Југославије већ због судске праксе, јер се чл. 189 ст. 1 Закона о облигационим односима неправилно примењује и не штити се оштећени него штетник. Пошто су штетници најчешће биле радне организације, задруге или органи општина, вероватно се мислило да се штити друштвена имовина да мање плате штету, а занемарују се изричити прописи.

У параграфу 281 Грађанског закона Србије из 1844. године прописано је:

Ако ти твојим семеном туђу њиву засејеш, плод није твој него онога чија је њива; само ако си незнајући учинио, добићеш накнаду за семе и радњу, ако ли си знајући и навалице учинио, губиш и семе и радњу. Тако исто ако твојим сабеницама туђу земљу засадиш, нису твоје, но онога чија је земља, ако су већ жиле пустиле. Ако ли туђу њиву туђим семеном-сабеницама засејеш-засадиш, одговараш и ономе чије је семе и онога чија је земља.

Ово је била права накнада штете.

Зар је пољопривреднику мало што је у досадашњем периоду запостављан и његов рад подцењиван већ се обесправљује судском праксом, и када му се штета причини.

Сматрам да заједничка седница Савезног и републичких судова заузму правилно и једино исправно становиште да општењени добију пуну штету, тако да онај који туђу њиву засеје, плод није онога чије је семе него онога чија је њива.

КРИВИЧНО ПРАВО

НАЧЕЛНИ СТАВОВИ
XLIV Заједничке седнице Савезног суда, Врховног војног суда и врховних судова република и покрајина, одржане дана 22. новембра 1990. године у Херцег-Новом

1. Начелни став

У случају када је актом амнестије или помиловања дато потпуно или делимично ослобођење од извршења казне, под „осудом“ у смислу члана 93. Кривичног закона СФРЈ подразумева се казна изречена правноснажном судском одлуком.

Међутим, када је казна изречена правноснажном судском одлуком актом амнестије или помиловања замењена блажом казном, или је актом о помиловању замењена условном осудом, под „осудом“ у смислу члана 93. Кривичног закона СФРЈ подразумева се казна из акта о амнестији или санкција из акта о помиловању.

Ако је актом помиловања изречена казна замењена условном осудом, време проверавања ове осуде почиње да тече од дана доношења одлуке о помиловању и од тада се рачунају рокови за опозив и брисање условне осуде.

2. Начелни став

— По питању изрицања казне када се усваја захтев за ванредно ублажавање казне изречене за кривична дела извршена у стицају — члан 412. ЗКП:

Када се усваја захтев за ванредно ублажавање казне изречене као јединствене за више кривичних дела учињених у стицају, ублажава се само јединствена казна, а не појединачно утврђене казне, осим у случају када ублажавање само јединствене казне није могуће, с обзиром на одредбу члана 48. Кривичног закона СФРЈ.

— По питању одмеравања јединствене казне за кривична дела учињена у стицају код неправог понављања кривичног поступка — члан 401. став 1. тачка 1. ЗКП:

При преиснавању више правноснажних пресуда донесених против истог осуђеног у смислу члана 401. став 1. тачка 1. ЗКП, јединствена казна изриче се тако што се за оснoв узимају казне изречене појединачним правноснажним пресудама, а не појединачно утврђене казне за свако кривично дело у њима.

3. Начелни став

Обавештавање лица о седници већа из члана 371. став 1. ЗКП може се извршити не само писменим путем, већ и усмено, телефоном, телеграмом и на сваки други начин којим је обезбеђен пријем обавештења.

Обавештење сматра се уредним ако се суд на поуздан начин увери да су лица из претходног става обавештена о одржавању седнице (доставницом, службеном белешком, констатацијом у записнику, изјавом оптуженог да је бранилац примио обавештење о седници већа, изјавом браниоца да је оптужени примио ово обавештење и сл.).

4. Начелни став

1. Законско обележје кривичног дела неовлашћеног посредовања или заступања у пословима спољнотрговинског промета из члана 166. став 2. Кривичног закона СФРЈ „знатна имовинска корист“ постоји ако вредност имовинске користи, постигнуте кривичним делом из става 1. овог члана, прелази 15.000,00 динара.

2. Законско обележје кривичног дела непоступања по прописима за сузбијање болести животиња и биља из члана 247. став 3. Кривичног закона СФРЈ „знатна штета,“ не одређује се унапред у новчаном износу.

ЗАКЉУЧЦИ

са Саветовања председника кривичних одељења Савезног суда, Врховног војног суда, и врховних судова република и покрајина, одржаног 23. новембра 1990. године у Херцег-Новом

Закључак бр. 1/90

Када се на главном претресу или у жалбеном поступку измени правна квалификација кривичног дела (са теже на лакшу и обратно) сматра се да су све раније, од стране овлашћеног лица, предузете процесне радње ради кривичног гоњења истог учиниоца прекидале застаривање кривичног гоњења и у односу на кривично дело по измењеној правној квалификацији, уколико се кривично дело односи на исти кривично-правни догађај.

Закључак бр. 2/90

Суд (веће из члана 23. став 6. ЗКП, председник већа односно судија појединац у скраћеном поступку — члан 436. став 1. истог Закона), може, испитујући основаност оптужбе овлашћеног тужиоца, односно одлучујући поводом захтева за спровођење истраге у случајевима одређеним законом, само на основу описа дела, без обзира на постојеће доказе и њихов квалитет, оценити да дело није кривично дело, јер представља незнатну друштвену опасност због малог значаја и због незнатности или одсутности штетних последица

(члан 8. став 2. КЗ СФРЈ) и сходно томе донети одговарајућу одлуку у складу са законом.

Закључак бр. 3/90

1. Захтев за неправу понављање кривичног поступка (члан 401. став 1. ЗКП) одбацује се решењем у случајевима када: захтев није поднео осуђени или његов бранилац у његово име, или када у односу на истог осуђеног не постоје једна или више правноснажних осуђујућих пресуда на казну, чија се измена тражи, или када захтев не садржи све оно што је потребно да би се по њему могло поступити, у којим случајевима рок за жалбу против овог решења износи 3 дана.

2. У свим осталим случајевима доноси се пресуда којом се захтев одбија; или делимично одбија, уважава или одбацује против које овлашћена лица могу изјавити жалбу у законском року.

Закључак бр. 4/90

1. Законска ознака „већа штета“ код кривичног дела злоупотребе положаја или права одговорног лица из члана 133. став 1. КЗ РС постоји ако штета прелази 5.000,00 динара;

2. Законска ознака „знатно оштећење“ код кривичног дела оштећења поверилаца из члана 140. став 1. КЗ РС (члан 120. став 1. КЗ СР БиХ, члан 126. став 1. КЗ СРЦГ, члан 105. став 1. КЗ СРХ, члан 107. став 1. КЗ САРК, члан 138. став 1. КЗ СРС и члан 100. став 1. КЗ САРВ) постоји ако вредност имовинске штете прелази 15.000,00 динара;

3. Законска ознака „већа вредност“ код кривичног дела недозвољене провине (члан 129. став 1. КЗ СР БиХ, члан 136. став 1. КЗ СРЦГ, члан 113. став 1. КЗ СРХ, члан 114. став 1. КЗ САРК, члан 137. став 1. КЗ СРМ, члан 147. став 1. КЗ СРС и члан 109. став 1. КЗ САРВ) постоји ако вредност набављене количине робе прелази 15.000,00 динара;

4. Законска ознака „већа имовинска корист“ код кривичног дела недозвољеног располагања станови-ма из члана 149. став 2. КЗ РС (члан 132. став 1. КЗ СР БиХ, члан 139. став 1. КЗ СРЦГ, члан 116. став 1. КЗ СРХ, члан 119. став 1. КЗ

САПК, члан 140, став 1. КЗ СРМ, члан 150, став 1. КЗ СРС и члан 112, став 1. КЗ САПВ) постоји ако вредност кривичним делом постигнуте користи прелази 15.000,00 динара;

5. Законска ознака „имовинска штета великих размера“ код тешког дела против опште сигурности из члана 247, став 1. и 3. КЗ РС (члан 177, став 1. и 4. КЗ СР БиХ, члан 183, став 1. и 4. КЗ СРЦГ, члан 162, став 1. и 4. КЗ СРХ, члан 164, став 1. и 4. КЗ САПК, члан 235, став 1. и 4. КЗ СРМ, члан 194, став 1. и 4. КЗ СРС и члан 158, став 1. и 4. КЗ САПВ) и код тешког дела против безбедности јавног саобраћаја из члана 255, став 1. и 3. КЗ РС (члан 186, став 1. и 4. КЗ СР БиХ, члан 190, став 1. и 4. КЗ СРЦГ, члан 168, став 1. и 4. КЗ СРХ, члан 171, став 1. и 4. КЗ САПК, члан 243, став 1. и 4. КЗ СРМ, члан 201, став 1. и 4. КЗ СРС и члан 164, став 1. и 4. КЗ САПВ) постоји када штета прелази 150.000,00 динара;

6. Законска ознака „затна штета“ код кривичног дела злоупотребе службеног положаја, односно службених права из члана 191, став 2. КЗ РС (члан 226, став 2. КЗ СР БиХ, члан 231, став 2. КЗ СРЦГ, члан 222, став 2. КЗ СРХ, члан 210, став 2. КЗ САПК, члан 177, став 2. КЗ СРМ, члан 242, став 2. КЗ СРС и члан 202, став 2. КЗ САПВ) постоји ако имовинска штета прелази 150.000,00 динара;

7. Законска ознака „имовина велиг обима“ код кривичног дела изазивања опште опасности из члана 240, став 1. и 2. КЗ РС (члан 172, став 1. и 2. КЗ СР БиХ, члан 176, став 1. и 2. КЗ СРЦГ, члан 153, став 1. и 2. КЗ СРХ, члан 157, став 1. и 2. КЗ САПК, члан 231, став 1. и 2. КЗ СРМ, члан 187, став 1. и 2. КЗ СРС и члан 150, став 1. и 2. КЗ САПВ), код кривичног дела оштећења заштитних уређаја на раду из члана 245, став 1. и 2. КЗ РС (члан 175, став 1. и 2. КЗ СР БиХ, члан 178, став 1. и 2. КЗ СРЦГ, члан 156, став 1. КЗ СРХ, члан 159, став 1. и 2. КЗ САПК, члан 232, став 1. и 2. КЗ СРМ, члан 189, став 1. и 2. КЗ СРС и члан 152, став 1. КЗ САПВ), код кривичног дела непрописног и неправилног извођења правевинских радова из члана 246, став 1. КЗ РС (члан 176, став 1. КЗ СР

БиХ, члан 179, став 1. КЗ СРЦГ, члан 155, став 1. КЗ СРХ, члан 160, став 1. КЗ САПК, члан 232, став 1. КЗ СРМ, члан 190, став 1. КЗ СРС и члан 153, став 1. КЗ САПВ), код кривичног дела неотклањања опасности из члана 249, став 1. и 2. КЗ РС (члан 180, став 1. и 2. КЗ СР БиХ, члан 182, став 1. и 2. КЗ СРЦГ, члан 160, став 1. и 2. КЗ СРХ, члан 163, став 1. и 2. КЗ САПК, члан 238, став 1. и 2. КЗ СРМ, члан 193, став 1. и 2. КЗ СРС и члан 157, став 1. и 2. КЗ САПВ), код кривичног дела угрожавања јавног саобраћаја из члана 251, став 2. КЗ РС (члан 181, став 1. и 2. КЗ СР БиХ, члан 185, став 1. и 2. КЗ СРЦГ, члан 163, став 1. и 2. КЗ СРХ, члан 165, став 1. и 2. КЗ САПК, члан 239, став 1. и 2. КЗ СРМ, члан 195, став 1. и 2. КЗ СРС и члан 159, став 1. и 2. КЗ САПВ), код кривичног дела угрожавања саобраћаја опасном радњом или средством из члана 252, став 1. КЗ РС (члан 183, став 1. КЗ СР БиХ, члан 184, став 1. КЗ СРЦГ, члан 167, став 1. КЗ САПК, члан 241, став 1. КЗ СРМ, члан 197, став 1. КЗ СРС и члан 160, став 1. КЗ САПВ), код кривичног дела упрожавања јавног саобраћаја услед омамљености (члан 182, став 1. КЗ СР БиХ, члан 186, став 1. КЗ СРЦГ, члан 164, став 1. КЗ СРХ, члан 166, став 1. КЗ САПК, члан 240, став 1. КЗ СРМ, члан 196, став 1. КЗ СРС и члан 161, став 1. КЗ САПВ), и кривичног дела несавесног вршења надзора над јавним саобраћајем из члана 253, став 1. и 2. КЗ РС (члан 184, став 1. и 2. КЗ СР БиХ, члан 187, став 1. и 2. КЗ СРЦГ, члан 169, став 1. и 2. КЗ САПК, члан 242, став 1. и 2. КЗ СРМ, члан 199, став 1. и 2. КЗ СРС и члан 162, став 1. и 2. КЗ САПВ) постоји ако вредност имовине прелази 50.000,00 динара;

8. Законска ознака „имовина великих размера“ код кривичног дела несавесног вршења надзора над јавним саобраћајем из члана 166, став 1. и 2. КЗ СРХ и кривичног дела упрожавања саобраћаја опасном радњом или средством из члана 167, став 1. и 2. КЗ СРХ постоји ако вредност имовине прелази 150.000,00 динара.

Код осталих кривичних дела у републичким и покрајинским кривичним законима, која такође садрже законске ознаке неодревене

вредносне количине, те ознаке не треба унапред вредновати у динарским износивима.

Напомена: Ови начелни ставови и закључци су дати због актуелности без образложења. Када буду верификовани и достављени са образложењем биће објављени у дефинитивном тексту у Билтену судске праксе.

ПРАВНИ ИНТЕРЕС ТУЖИОЦА У ПОСТУПКУ ИЗДАВАЊА ПЛАТНОГ НАЛОГА

(чл. 446. ст. 4. и 5. ЗПП)

Постојање правног интереса за издавање платног налога тужилац је дужан да учини вероватним приликом подношења тужбе. Истицање постојања правног интереса у жалби против решења којим је тужба одбачена нема значаја.

Из образложења:

Тужилац је поднео тужбу са предлогом за издавање платног налога на основу веродостојне исправе. У том случају био је дужан да у смислу одредбе члана 39. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку, учини вероватним постојање правног интереса за издавање платног налога, јер је на основу веродостојне исправе могао поднети предлог за извршење налога. Уколико тужилац то не учини суд ће тужбу одбаци (члан 446. став 5. ЗПП).

Како тужилац није учинио вероватним да има правни интерес за издавање платног налога, то је првостепени суд правилно, применом одредбе члана 39. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку, тужбу одбацио.

Околност што је тужилац у жалби изнео да има правни интерес за подношење мандатне тужбе, односно за издавање платног налога, те што је указао у чему се тај правни интерес састоји и приложио доказе на те околности, нема значаја, јер је постојање правног интереса за издавање платног налога тужилац дужан да учини само у тужби, а не и у каснијем поступку.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Пж. 960/90 од 27. IX 1990)

— Облигационо право —

ПРЕЧЕ ПРАВО КУПОВИНЕ И РАСКИД УГОВОРА О КУПОПРОДАЈИ

(чл. 10. Закона о облигационим односивима)

Уговорне стране независно од воље титулара права прече куповине имају право да уговор којим је повремено право прече куповине раскину, и у таквом случају продавац није обавезан предмет уговора продати лицу са правом прече куповине.

Из образложења:

Нижестепени судови су несумњиво утврдили да су тужени уговор о купопродаји стана од 9. новембра 1988. године раскинули дана 12. априла 1989. године и право власништва на предмету купопродаје — на стану са туженог купца С. Ж. повратно уписали у корист туженог продавца Ч. Ј. Поред тога је утврђено, да је купопродајним уговором од 9. новембра 1988. године повремено законско право прече куповине тужитељице, као носилац станаарског права. Међутим, противно наводима ревизије уговорне странке независно од воље титулара права прече куповине имају право уговор којим је право прече куповине повремено раскинути и у таквом случају продавац није обавезан предмет уговора отуђити — продати лицу са правом прече куповине. Таква обавеза продавца би представљала повреду основног начела облигационог права — слободу уређивања облигационих односа из члана 10. 300 у вези настајка — склапања уговора и престанка — раскида већ насталог облигационо-правног односа и то на основу сагласности воља уговорних странака. Титулар права прече куповине има само право да спречи власника да ствар прода другом. Поред тога ваља истаћи да је тужилац поднео тужбу препорученом поштанском пошиљком дана када је побјигани уговор био раскинут (12. априла 1989. године).

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 914/90 од 12. XII 1990)

**РЕГРЕСНО ПОТРАЖИВАЊЕ
ОСИГУРАВАЧА ПРЕМА
ОСИГУРАНИКУ — ЗАСТАРЕЛОСТ
(чл. 371. 300)**

Регресно потраживање осигураваача према осигуранику — штетнику, за случај када штета није покривена уговором о осигурању застарева у општем року од пет година.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда утужени износ представља износ који је тужилац исплатио оштећеном страном држављанину за штету коју је овај претрпео на свом путничком возилу а коју је проузроковао тужени под утицајем алкохола. Код овога суд I степена, а што је у свему прихватио и другостепени суд, стао је на становишту да регресно потраживање тужиоца према туженом као лицу које је штету причинило у алкохолисаној стању није застарело јер да се рокови застарелости имају рачунати почев од 20. марта 1980. године односно од дана када је тужилац исплатио одштетни износ оштећеном, а не од 20. августа 1977. године када је штета настала.

Супротно изнетом становишту ревизијски суд сматра да је тужилац као осигураваач накнаду штете исплатио оштећеном по прописима о обавезном осигурању и да су на њега законском суброгацијом у смислу члана 939. 300 прешла сва права и обавезе оштећеног и да на основу члана 380. став 6. ово потраживање по основу регреса почиње тећи када и застаревање оштећеног према штетнику, дакле од сазнања за штету и учиниоца и завршава се у истом року, због чега је тај суд ревизију туженог уважио и преиначењем нижестепених пресуда тужбу одбио.

Изнето становиште ревизијског суда основано се побија захтевом за заштиту законитости.

Општим условима за осигурање лица од последица несрећног случаја (незгода) који чине саставни део уговора о осигурању предвиђено је да су искључене све обавезе осигураваача ако је штетни догађај настао услед деловања алкохола.

Код утврђеног да је тужени саобраћајни удес изазвао под утицајем алкохола и да је Општим условима за ову врсту осигурања искључена тужночева обавеза за тај ризик, то се ни потраживање тужиоца да му тужени регресира исплаћену накнаду штете не може сматрати правом осигураваача на регрес из основа уговора о осигурању већ ово право тужиоца као осигураваача произилази из закона. Тако према одредби члана 59. Закона о основама система осигурања имовине и лица („Службени лист СФРЈ”, број 4/76) заједница осигурања има право регреса и у другим случајевима у којима према уговору о осигурању није у обавези према осигуранику.

Како није у питању законска суброгација у права осигураника то нема места ни примени посебних правила о застарелости потраживања прописаних у члану 380. став 6. 300. Регресно потраживање осигураваача према осигуранику за случај када штета није покривена уговором о осигурању застарева дакле у општем року од пет година, односно у року прописаном у члану 371. 300.

(Пресуда Савезног суда бр. Гзс. 6/88 од 15. VI 1988. године и пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 978/88 од 7. XII 1988)

**ОДГОВОРНОСТ ЗАКУПЦА ЗА
НАКНАДУ ШТЕТЕ
(чл. 176. ст. 1. 300)**

Када из уговора о закупу пословне просторије, у којој је инсталирана водоводна цев, следи да је ова просторија поверена закупцу да се њоме трајније служи, закупцај уместо закуподавца као имаоца ствари, одговара трећем лицу по објективној одговорности за штету која је настала пуцањем водоводне цеви под притиском воде.

Из образложења:

Нижестепени судови су несумњиво утврдили да је тужиоцу као оштећеном проузрокована штета од пуцања цеви у пословним просторијама које је тужени у време штетног догађаја користио као закупцај. Тужиоцу су оштећена уметничка дела — цртежи у вредности досуђеног износа главнице.

На основу изложеног нижестепени судови су, на основу правилног чињеничног и правног закључка утврдили постојање одговорности туженог за насталу штету. Нема сумње, да су водоводне цеви под притиском воде опасна ствар за коју у смислу члана 174. став 1. 300 одговара њен ималац. Одговорност туженог је међутим, заснована на одредбама члана 176. став 1. 300, јер у конкретном случају ствар је од стране имаоца ствари на основу уговора о закупу поверена туженом да се њоме трајно служи.

Вредност оштећених цртежа нижестепени судови су правилно утврдили на основу стручног налаза вештака. Висина накнаде за ова уметничка дела је правилно утврбена на основу цена које се формирају на тржишту и након одбијања пореских обавеза.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 688/90 од 12. XII 1990)

ЗАМЕНА СТАНА (чл. 21. и 22. ЗСО САПВ)

Када су испуњени одређени услови за замену стана, према Закону о стамбеним односима САП Војводине може се основано заменити стан за друга два стана.

Из образложења:

Правилно судови утврђују да су се испунили услови за замену стана из чланова 21. и 22. Закона о стамбеним односима АП Војводине који се с обзиром на поднете предлог и покренут поступак примењује у конкретном случају. Предметни уговор о замени станова закључен у писменој форми између носиоца станарског права са добијањем потребне сагласности давалаца стана на коришћење изузев сагласности противника предлагача за стан на коме је предлагач носилац станарског права. Међутим, правилно нижестепени судови утврђују да противник предлагача као давалац стана на коришћење није могао одбити давање сагласности за замену стана, јер ниоу постојали законски услови за одбијање сагласности у смислу члана 22. став 3. тачке 1. и 2. наведеног

Закона, као ни услови из члана 21. став 3. тачка 1. до 3. Закона, који иначе искључују право на замену стана. Стога су правилно судови поступили када су усвојили предлог предлагача са утврђивањем права на замену стана.

Неприхватљив је погрешни правни став ревизије да се не може вршити замена стана једног носиоца станарског права за два или више станова других носилаца станарског права, јер таквог ограничења нема по Закону. У овом погледу правилно другостепени суд оцењујући жалбене наводе образлаже да се они погрешно позивају на примену других одредаба Закона којима је регулисано коришћење стана, давање стана на коришћење и др., а које одредбе не искључују право на замену стана једног носиоца станарског права за стан другог или других носилаца станарског права. Одбијање давања сагласности за закључење уговора о замени стана не искључује право даваоца стана на коришћење да се и даље стара о начину коришћења стана, евентуалном престанку права на становање или испуњеним условима о отказу уговора о коришћењу стана и др., без обзира ко је стекао својство носиоца станарског права на основу уговора о замени стана.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Рев. 1003/90 од 26. XII 1990)

— Брачно-имовински односи —

ПОДЕЛА ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ СТЕЧЕНЕ У БРАКУ

(чл. 50—52. Закона о браку)

Правно је ваљан уговор између брачних другова о деоби заједничке имовине и кад је закључен у време трајања брака.

Из образложења:

На основу утврђених битних чињеница о начину стицања предметних покретних ствари као заједничке имовине тужиље и туженог II реда и део покретних ствари као посебне имовине тужиље, извршеног споразума о деоби и на основу тога стицање искључиве својине тужиље, нижестепени судови пра-

вешном применом материјалног права усвајају тужбени захтев тужиле са утврђењем на којим покретним стварима је стекла својину, па како су те ствари биле и предмет извршења, правилно одлучују да је на тим стварима извршење недопуштено. Судови су утврдили да су тужиле и тужени II реда предметну заједничку имовину стекли радом у току брака и да су је споразумно поделили пре покретања кривичног поступка и осуђивања туженог II реда са казном конфискације целокупне имовине, а тужена I реда није ни истинска да је коначно стечена својина тужиле стечена на недозвољен начин везан за извршење кривичног дела туженог II реда, за које дело је он оглашен кривим са изреченом казном конфискације имовине. Због тога су неосновани и без значаја истакнути ревизиони наводи да брак тужиле и туженог II реда није разведен. Заједничком имовином стеченом радом у току брака брачни другови управљају и располажу заједнички и споразумно и деобу заједничке имовине могу извршити и за време трајања брака (члан 50. до 52. Закона о браку САН Војводине), због чега је и неприхватљив погрешан правни став ревизије да се заједничка имовина брачних другова не може делити за време трајања брака.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 24/91 од 16. I 1991)

— Парнични поступак —
МАТЕРИЈАЛНО-ПРАВНИ
ПРИГОВОР И ПРОТИВТУЖБА
(чл. 5. ЗПП)

Право на посед које се темељи на у целини или претежно извршеном усменом купопродајном уговору може се истаћи и приговором, а не само противтужбом.

Из образложења:

Судови утврђују да је у земљишној књизи спорна парцела исказана као власништво тужиле. Године 1969. тужиле је ову некретнину дала у закуп свом брату, а брачном другом тужене, који јој је у јесен 1980. године исплатио на име закупнине 30.000.— динара. После

смрти супруга у поседу ове парцеле је тужена.

Противећи се захтеву да тужиле преда посед ове парцеле судови утврђују да је тужена испричала у поступку пред првостепеним судом а то је поновила и у жалби да је тужила 1989. године ову некретнину продала брачном другом тужене, да је уговор обострано извршен у целини и на те околности предложила доказе. Нижестепени судови су одбили да извођењем предложених доказа расправе да ли су предњи наводи тужене тачни. Ово са разлога што налазе да се тужена позива на постојање усменог купопродајног уговора, који и под претпоставком да је закључен, а како то тужена истиче, будући да није закључен у писменој форми и да потписи уговорних страна нису оверени код суда, не производи правно дејство према одредбама Закона о промету непокретности, а тужена иначе захтев ради признања права својине по том уговору могла је и морала да постави у противтужби што није учинила. Због тога усвајањем тужбеног захтева обавезују тужену да тужиле преда у посед спорну некретнину.

По оцени овог Врховног суда због погрешне примене материјалног права нижестепени судови су пропустили да утврде све потребне чињенице које су од значаја за оцену основаности тужбеног захтева.

Наиме, уговор о промету непокретности коме недостаје облик прописан одредбама Закона о промету непокретности, тачније који није закључен у писменој форми и на коме уговорне стране своје потписе на уговору нису овериле код суда, не производи правно дејство. Међутим, ако је уговор који није закључен у прописаној форми обострано испуњен у целини или у претежном делу у складу са израженом слободном вољом уговарача у време закључења уговора, уговорна страна у спору која тражи повраћај датог само због недостатка законом прописане форме уговора не може добити судску заштиту, односно суд ће одбити њен захтев ако утврди да је она пропустила закључење уговора у законом прописаној форми и ако би реституција била супротна начелима савесности, поштења и морала.

Стога ради оцене основаности тужбеног захтева у датим околностима ваљало је да првостепени суд изведе доказе које је тужена предложила и да утврди да ли су тужила и брачни друг тужене закључили усмени уговор о купопродаји овде спорне некретнине, ако јесу да ли је уговор обострано извршен у целини или у претежном делу, зашто уговор стране уговорнице нису закључиле у законом прописаној форми, тачније ко је крив што уговор нема прописану форму, да ли је брачни друг тужене позвао тужилу да закључе уговор у форми коју закон прописује, те да ли је уопште нешто предузео да би закључио правно ваљан уговор, да ли је при томе понашање уговорних страна било у складу са начелом савесности и поштења као и до каквих последица би довела реституција извршених обавеза на штету односно у корист поједине уговорне стране.

Наиме, за случај да је тужила имала закључен уговор о купопродаји спорне некретнине са брачним другом тужене који је извршен под претпоставком да је тужена законски наследник свог супруга, било је нужно расправити сва питања на које је напред указано јер тужила не би могла добити судску заштиту ако се утврди да је она пропустила закључење уговора у законом прописаној форми и ако би реституција била противна начелима савесности, поштења и моралном схватању друштва, тачније њен захтев ради предаје посела некретнине ваљало би одбити, при чему није од значаја што тужена није противтужбом тражила признање права својине. Битно је да је истакла да своје право на посед темељи на усменом купопродајном уговору, а такво истицање могла је да учини и приговором.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Рев. 686/90 од 12. IX 1990)

БИТНА ПОВРЕДА ЗПП-а

Другостепени суд не чини битну повреду одредаба закона о парничном поступку када у изреци своје пресуде дода правни основ стицања својине.

Из образложења:

Додавши у изреци своје пресуде основ стицања власништва противтужилаца, другостепени суд на штету тужитеља-противтуженика није битно повредио одредбе Закона о парничном поступку. Наиме, судови су утврдили да су тужени-противтужитељи 25. септембра 1975. године закључили привремени купопродајни уговор спорних некретнина са Ј. и М. М., који су те некретнине тада држали по уговору о доживотном издржавању закљученим са правним претходником тужилаца-противтуженика, који међутим, није земљишно-књижно био спроведен. Након тога тужитељи-противтужени су исплатом већег дела цене приступили и адаптацији стамбене зграде и извршили радове по врсти и обиму те и у вредности које утврђују нижестепени судови. Судови на основу тих чињеница закључују да су тужени-противтужитељи били савесни, утолико пре што нити су били учесници оставинског поступка, нити су могли рачунати да ће уговор о доживотном издржавању бити поништен.

По становишту ревизијског суда туженици-противтужитељи били су савесни стицаоци некретнина на основу правног посла купопродаје те самим тим имају основано право тражити да им се право власништва призна и у земљишну књигу упише.

Но, све да се ради о правном основу купопродаје који се не би признао, тужени-противтужитељи би имали све услове за признање права својине с позивом на одредбу члана 26. Закона о основним својинско-правним односима. Међутим, како први основ стицања искључује други, то он није од значаја.

Из тих разлога, другостепени суд није битно повредио одредбе Закона о парничном поступку додавши у изреку своје одлуке основ стицања власништва.

Наиме, нижестепени судови су, имајући у виду материјално-правни однос међу парничним странкама, законито судили тиме што су противтужбени захтев усвојили односно тужбени захтев одбили.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 810/90 од 24. X 1990)

САОПШТЕЊА

СА V СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АКВ одржане у Новом Саду, дана 17. 05. 1991.

1. Прослава 70-годишњице АК Војводине одржаће се у јесен 1991. године.

2. Уписује се у Именик адвоката АКВ Шпановић Софија, рођена 13. 09. 1961. у Инђији, са седиштем адвокатске канцеларије у Старој Пазови, ЈНА број 38, а са даном 17. 05. 1991.

3. Уписује се у Именик адвоката АКВ Матић Горан, рођен 15. 02. 1963, у Панчеву, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, ЈНА бр. 26/А, а са даном 17. 05. 1991.

4. Брише се из Именика адв. приправника Матић Горан, адвокатски приправник код Кесић Љубише, адвоката у Панчеву, а са даном 17. 05. 1991, због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

5. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Карановић Љиљана, рођена 22. 01. 1965. у Кикинди, са адвокатско-приправничком вежбом код Шоћ Слободана, адвоката у Кикинди, а са даном 17. 05. 1991.

6. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Букић Мирко, са адвокатско-приправничком вежбом код Ребић Слободана, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 17. 05. 1991.

7. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Станковић-Миковић Јелена, рођена 01. 01. 1966. у Сремској Митровици, са адвокатско-приправничком вежбом код Милић Миљивоја, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 17. 05. 1991.

8. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Божић Љиљана, рођена 18. 10. 1962. у Дивошу, Ср. Митровица, са адвокатско-приправничком вежбом код Кеметер Зорана, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 17. 05. 1991.

9. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Бирвиш Бошко, рођен 07. 01. 1966. у Сремској Митровици, са адвокатско-приправничком вежбом код Ердељан Александра, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 17. 05. 1991.

10. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Мирчета Рада, рођена 07. 03. 1965. у Царини, Осечина, са адвокатско-приправничком вежбом код Броцић Мирјане, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 17. 05. 1991.

11. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Гачић-Петковић Драгица, рођена 14. 09. 1963. у Сремској Митровици, са адво-

катско-приправничком вежбом код Мишковић Данице, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 17. 05. 1991.

12. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Просеник Љиљана, рођена 01. 02. 1951. у Петроварадину, са седиштем адвокатске канцеларије у Футогу, Маршала Тита бр. 105, а са даном давања свечане изјаве.

13. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Пантовић Брити-та, рођена 23. 01. 1955. у Беочину, са седиштем адвокатске канцеларије у Петроварадину, Фрушкогорског парт. одреда бр. 1, а са даном давања свечане изјаве.

14. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Павићевић Ми-ланко, рођен 08. 08. 1938. у Бруснику, Вучитрн, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Толстојева бр. 6, а са даном давања свечане изјаве.

15. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Будаков Оливера, рођена 26. 04. 1960. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Дунавска бр. 12, а са даном давања свечане изјаве.

16. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Михајловић Вера, рођена 15. 11. 1946. у Суботици, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког бр. 19/а, а са даном давања свечане изјаве.

17. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Врсајков Марија, рођена 28. 05. 1949. у Гајдобри, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачкој Паланци, Трг Стевана Доронићког, кула 2 V/22, а са даном давања свечане изјаве.

18. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Брдарих Ангелина, рођена 19. 10. 1951. у Ивошу, Кикинда, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Светозара Милетића 32, а са даном давања свечане изјаве.

19. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Мраовић Драгана, рођена 15. 04. 1964. у Београду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новим Бановцима, Војвођанска бр. 60/а, а са даном давања свечане изјаве.

20. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Перић Петар, ро-ђен 23. 05. 1951. у Београду, Звездара, са седиштем адвокатске канцеларије у Футогу, Змај Јовина бр. 28, а са даном давања свечане изјаве.

21. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Филиповић Ми-ленко, рођен 12. 03. 1953. у Сремским Карловцима, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Бориса Кидрича бр. 5, а са даном давања свечане изјаве.

22. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Марчета Ратко, рођен 14. 05. 1961. у Кикинди, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Браће Татића бр. 8, а са даном давања свечане изјаве.

23. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Иветић Младен, рођен 16. 12. 1952. у Кикинди, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, блок А, Ламела II, на Микронаселу, а са даном давања свечане изјаве.

24. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Марков Александар, рођен 25. 05. 1958. у Бечеју, са седиштем адвокатске канцеларије у Бечеју, Маршала Тита бр. 76, а са даном давања свечане изјаве.

25. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Калинић Сузана, рођена 20. 07. 1961. у Суботици, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Цара Душана бр. 2, а са даном давања свечане изјаве.

26. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Кабиљо Јосип, рођен 05. 10. 1945. у Сремској Митровици, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Војв. бригада 18, а са даном давања свечане изјаве.

27. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Хербез Вукица, рођена 23. 04. 1955. у Јаша Томићу, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Иве Андрића бр. 5/1, а са даном давања свечане изјаве.

28. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Нићетин Милорад, рођен 10. 10. 1960. у Бечеју, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Бечеју, Соње Маринковић бр. 6, а са даном давања свечане изјаве.

29. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Леч др Ендре, рођен 17. 08. 1954. у Чоки, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Антона Чехова бр. 6, а са даном давања свечане изјаве.

30. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Протић Драган, рођен 30. 06. 1953. у Меленцима, Зрењанин, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Трг Републике бр. 1, а са даном давања свечане изјаве.

31. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Аћимовић Милорад, рођен 28. 11. 1961. у Доњем Соколову, Кључ, са седиштем адвокатске канцеларије у Каћу, Николе Тесле бр. 53, а са даном давања свечане изјаве.

32. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Шок Лајош, рођен 03. 07. 1951. у Суботици, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Палмотићева бр. 32, а са даном давања свечане изјаве.

33. Брише се из Именика адвоката АКВ Комленовић Вељко, адвокат у Новом Саду, са даном 09. 05. 1991, због пензионисања. — Узима се на знање изјава Комленовић Вељка из Новог Сада да задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања. — Преузиматељ адвокатске канцеларије Комленовић Вељка биће одређен накнадно.

34. Брише се из Именика адвоката АКВ Брбаклић Светислав, адвокат у Сомбору, са даном 30. 04. 1991, због заснивања радног односа. — Грујић Душан, адвокат у Сомбору, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Грујић Душана, адвоката у Сомбору. — Брбаклић Светиславу престаје чланство у Посмртном фонду АКВ са даном 30. 04. 1991.

35. Брише се из Именика адвокатских приправника АКВ Томић Радмила, адвокатски приправник у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вељбом код Узелац Хелене, адвоката у Новом Саду, а са даном 12. 05. 1991, због истека приправничке вељбе.

36. Узима се на знање да је Батинић Миодраг, адвокат у Суботици, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улицу Енгелсова бр. 10, почев од 01. 05. 1991.

37. Узима се на знање да је Матић Мирослав, адвокат у Суботици, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Матка Вуковића ул. бр. 8, почев од 01. 05. 1991.

38. Узима се на знање да је Вујков Фрања, адвокат у Суботици, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Владимира Назора ул. бр. 5/1, почев од 01. 05. 1991.

39. Узима се на знање да је Хорват Ласло, адвокат у Зрењанину, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Српски Итебеј, општина Житиште, ул. Вељка Влаховића бр. 3, а са даном 28. 04. 1991.

40. Узима се на знање да је Парежанин Славица, адвокат у Новом Саду, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у улоцу Бранка Радичевића бр. 2, почев од 15. 05. 1991.

41. Узима се на знање да је Бојић Гордана, адв. приправник у Новом Саду, прекинула адв. приправничку вежбу у адв. канцеларији Богићевић Милана, адвоката у Новом Саду, дана 30. 04. 1991, те да исту наставља са даном 01. 05. 1991. код Михајловић Недељка, адвоката у Новом Саду.

42. Узима се на знање да је Арнолд Виолета, адв. приправник у Старој Пазови, прекинула адв. приправничку вежбу у адв. канцеларији Балешевић Наде, адвоката у Старој Пазови, дана 04. 02. 1991, те да исту наставља са даном 05. 02. 1991. код Ивковић Небојше, адвоката у Старој Пазови.

43. Петровић Драгославу, адвокатском приправнику из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Богићевић Милана, адвоката у Новом Саду, продужава се адвокатско-приправничка вежба још за једну годину, и то од 28. 02. 1991. до 28. 02. 1992.

44. Евидентира се Уговор о пружању правне помоћи склопљен између ПП „Колор“ из Суботице, Петра Драштина бр. 16 и Банић Борислава, адвоката у Суботици, 10. октобра бр. 3/а, од 17. 04. 1991.

45. Евидентира се Уговор о пружању правне помоћи и заступању склопљен између Омладинске задруге „Младост“ П. О. Чока, и Суботин К. Слободана, адвоката у Чоки, од 26. 04. 1991.

46. Узима се на знање да се Јекић-Брадајић Гордана, адвокатски приправник у Новом Бечеју, код Марић С. Златоја, адвоката у Новом Бечеју, од 10. 04. 1991. налази на породичном одсуству.

47. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Капетановић Живорад, адвокат у Опацима, Железничка бр. 37, због невршења адвокатске делатности, а са даном 17. 05. 1991.

Управни одбор

ТАРИФА О НАГРАДАМА И НАКНАДИ ТРОШКОВА ЗА РАД АДВОКАТА У ЦРНОЈ ГОРИ

На основу члана 28. Закона о адвокатури и Служби правне помоћи (Сл. лист СРЦГ, бр. 11/79 и 11/88) и члана 63. Статута Адвокатске коморе Црне Горе, Скупштина Адвокатске коморе Црне Горе доноси

ТАРИФУ О НАГРАДАМА И НАКНАДИ ТРОШКОВА ЗА РАД АДВОКАТА

I. ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овом тарифом прописује се висина награде и накнаде трошкова за рад адвоката у вршењу адвокатуре.

Члан 2.

Адвокат може са правним и физичким лицима да закључи уговор о сталном пружању правне помоћи, а награду за извршене послове може уговорити у мјесечном износу.

Члан 3.

Сваки уговор о награди и накнади трошкова мора гласити на износ у новцу.

Поред награде за рад утврђене овом тарифом, адвокат и странка могу уговорити паушално или процентуално износ награде.

Члан 4.

Награда за поједине послове предвиђене овом тарифом може се уговорити између адвоката и странке испод прописаних износа или изнад највише прописаних износа. Износ награде припада адвокату и у случају када се странци не досуди тај износ награде.

Члан 5.

За пружање правне помоћи иностраним физичким и правним лицима адвокат може примијенити ову тарифу или тарифу земље иностраног субјекта или уговорити награду.

Ако се правна помоћ пружа физичким или правним лицима из друге републике — покрајине, адвокат примјењује тарифу те републике — покрајине, ако је за адвоката повољније.

Кад адвокат заступа југословенска физичка лица и правна лица у иностранству може примјенити тарифу земље у којој заступа.

Члан 6.

Адвокат и странка могу уговорити награду за адвокатски рад који није одређен овом тарифом, али по принципима ове тарифе.

II. НАКНАДА ТРОШКОВА

Члан 7.

Адвокату припада накнада трошкова за стварне издатке који су потребни за извршење повјерених му послова (за превоз, преноћишта, ПТТ услуга, фотокопирања списа и докумената, порез на услуге и др.).

Члан 8.

За извршене послове ван мјеста у коме је сједиште адвокатске канцеларије адвокату припада накнада за превоз, дневнице и накнада за одсуствовање из канцеларије.

Адвокат има право на пола дневнице ако је на путу провео дуже од осам сати, а на цијелу дневницу ако је на путу провео више од 12 сати.

Члан 9.

Накнада трошкова превоза припада адвокату у висини цијене превозне карте најпогоднијег саобраћајног средства у међумјесном саобраћају, а у мјесном у висини трошкова такси превоза.

Адвокат може да се споразумије са странком о коришћењу сопственог аутомобила у међумјесном саобраћају, у ком случају се накнада за превоз одређује у висини од 50% износа цијене најквалитетнијег бензина по једном литру за пређени километар.

Члан 10.

Адвокату припада дневница за путовање ван сједишта адвокатске канцеларије у износу одређеном одлуком Савеза адвокатске коморе Југославије.

За службена путовања у иностранство адвокат има право на дневницу која је прописана за раднике савезних органа.

Члан 11.

Адвокату припада за одсуствовање из канцеларије посебна накнада у износу од 20% од награде из тарифног броја 1. ст. 1. ове тарифе за сваки започети сат, а највише за 8 сати дневно, под условом да пружа адвокатску услугу у мјесту удаљеном од сједишта канцеларије преко 10 км.

III. ИСПЛАТА

Члан 12.

Награда се исплаћује у готовом новцу.

Адвокат има право да тражи да му странка унапријед исплати дио награде, као и дио трошкова прописаних чл. 7. до 11. ове тарифе.

Приликом сваког пријема новца адвокат је дужан да на захтјев странке изда признаницу у којој ће навести основ примања.

IV. ПРИМЈЕНА И ВАЖЕЊЕ ТАРИФЕ

Члан 13.

Адвокат обрачунава адвокатску награду према тарифи која је на снази у тренутку наплате адвокатске награде.

Када суд или други орган одлучује о награди и накнади трошкова за заступање примјењује тарифу која је на снази у вријеме доношења одлуке.

V. НАЧИН ДОНОШЕЊА ТАРИФЕ И ВРИЈЕДНОСТИ БОДА

Члан 14.

Тарифу о награди и накнади трошкова за рад адвоката доноси Скупштина Адвокатске коморе Црне Горе.

Измјену вриједности бода утврђује Предсједништво Адвокатске коморе Црне Горе.

Одлука о вриједности бода је саставин дио Тарифе.

Новоутврђена вриједност бода ступа на снагу даном усвајања.

VI. НАГРАДА ЗА РАД АДВОКАТА

Тарифни број 1.

За састављање поднесака којима се иницира покретање било којег поступка пред судом или другим органом адвокату припада награда 10 бодова.

Изузетно из става 1. овог тарифног броја у сваком поступку награда се увећава за 100% ако је вриједност предмета спора преко 50.000.— динара, а 300% ако је вриједност спора преко 500.000.— динара.

За састављање поднесака којима се током поступка образлаже чињенично и правно стање, адвокату припада награда прописана у ставу 1. или 2. овог тарифног броја, а остале поднеске којима се предлажу докази и дају одређене информације награда се одређује у висини од 50% награде из става 1. или 2. овог тарифног броја.

Тарифни број 2.

За свако заступање пред судом или другим органима који води одговарајући поступак, адвокату у својству пуномоћника или браниоца одређује се награда (у износу од 10 бодова), с тим што адвокат има право на наплату сатнице као посебног дијела награде која се обрачунава тако што за сваки започети сат она износи 30% од прописане награде за приступ. Као основ за обрачун награде служи тарифни број 1. став 2. ове тарифе.

Изузетно из става 1. овог тарифног броја награда за приступ у кривичном поступку се увећава за 100% од прописане за кривична дела гдје је забрањена казна од 5 до 10 година затвора, а за 300% од прописане за кривична дјела гдје је забрањена казна 10 или више година затвора или смртна казна.

За свако одржано рочиште, обрачунава се награда на начин прописан ставом 1. до 3. овог тарифног броја.

Када се рочиште не одржи адвокату припада награда за приступ у висини од 50% од награде одређене ставом 1. до 3. овог тарифног броја са припадајућом сатницом, која се не умањује него обрачунава у пуном износу као да је рочиште одржано.

Тарифни број 3.

За састављање редовних и ванредних правних љекова који се улажу против одлука којима је окончан поступак у меритуму, адвокату припада награда у двоструком износу која је прописана за иницијални акт, односно за приступ суду у кривичном поступку.

За састављање редовних и ванредних правних љекова који се изјављују против одлука које се доносе током поступка, а којима се не окончава поступак у меритуму, као и за све одговоре на уложене правне љекове, адвокату припада награда као и за иницијални акт, односно за приступ суду у кривичном поступку.

Тарифни број 4.

Када иницира поступак, заступа или брани два или више лица, односно ако су противне странке више лица, адвокату припада награда са повећањем од 50% за друго и свако следеће лице.

Тарифни број 5.

За састављање уговора и изјава последње воље и писмених правних савјета, адвокату припада награда прописана тарифним бројем 1. ст. 1. или 2. ове тарифе.

За остале изјаве, исправе, молбе, предлоге, пријаве и друге поднеске који се не могу подвести под неке одредбе ове тарифе, награда се умањује за 50% од прописане награде из тарифног броја 1. ст. 1. ове тарифе.

Тарифни број 6.

За давање усмених правних савјета, за састављање опомена адвокату припада награда у висини од 50% а за прибављање клаузуле правоснажности и извршности у висини од 20% награде из тарифног броја 1. ст. 1. ове тарифе.

За преглед и разматрање списка, адвокату припада награда из тарифног броја 2. ст. 1. ове тарифе, као и за разговор адвоката са окривљеним у притвору или затвору.

За учествовање на састанцима на којима се расправља о чињеничним и правним питањима, обавља вјештачење и реконструкција, адвокату припада награда прописана тарифним бројем 2. ст. 2. ове тарифе.

За обављање свих послова из ст. 2. и 3. овог тарифног броја адвокату припада и одговарајућа сатница.

Тарифни број 7.

Адвокат има право на наплату паушалног износа од 30% од укупног обрачунатог износа награде, по свим основама.

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 15.

Вриједност бода за примјену ове тарифе утврђује се на 70,00 динара.

Члан 16.

Ступањем на снагу ове тарифе престаје да важи Тарифа о наградама и накнади трошкова за рад адвоката („Сл. лист СРЦГ”, бр. 32/88) и Одлука о измјени Тарифе о наградама за рад адвоката („Сл. лист СРЦГ”, бр. 25/89, 37/89 и 10/90).

Члан 17.

Ова тарифа ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Сл. листу СРЦГ”, а Одлука о вриједности бода са даном доношења.

Влада СРЦГ дала је сагласност на ову Тарифу, на сједници одржаној 19. априла 1991. г. под број 02—763.

У Титограду, 26. 01. 1991. г.

Предсједништво Адвокатске коморе СР Црне Горе

Предоједавајући,

Илија Дармановић, адв. с. р.

**ИМЕНИК АДВОКАТА
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ**
(Промене од 01. 05. до 31. 05. 1991)

НОВОУПИСАНИ АДВОКАТИ

- 21420 БАЧ** (позивни број 021)
Бачковић Јованка, Маршала Тита бб, телефон 770-464
- 21340 ФУТОГ** (позивни број 021)
Перић Петар, Змај Јовина бр. 28, телефон 894-621
- 23300 КИКИНДА** (позивни број 023)
Марчета Ратко, Браће Татаћа бр. 8
- 22304 НОВИ БАНОВЦИ** (позивни број 022)
Мраовић Драгана, Војвођанска бр. 60/а
- 23272 НОВИ БЕЧЕЈ** (позивни број 023)
Нићетин Милорад, Соње Маринковић бр. 6, телефон 771-193
- 21000 НОВИ САД** (позивни број 021)
Будаков Оливера, Дунавска ул. бр. 24
- Хербез Вукча, Иве Андрића бр. 5/1, телефон 368-622
- Леч др Ендре, Антона Чехова бр. 6, телефон 618-073
- Павићевић Миланко, Милоша Црњанског бр. 8/VI
- Жуџић Витомир, Браће Дроњак, бр. 14/VI-14, телефон 300-286
- 23273 НОВО МИЛОШЕВО** (позивни број 023)
Бубањ Душко, Трг палих хероја бр. 8
- 24431 ПАЛИБ** (позивни број 024)
Фехер Оплетан Ендре, Трогирска бр. 3, телефон 752-856
- 26000 ПАНЧЕВО** (позивни број 013)
Матић Горан, ЈНА бр. 26/А, телефон 513-444
- Тошић Славка, Слободана Пенезића бр. 16/3, телефон 516-726
- 21131 ПЕТОВАРАДИН** (позивни број 021)
Пантовић Бригида, Фрушкогорског парт. одреда бр. 1, телефон 432-742
- Просеник Љиљана, ул. Јоже Влаховића бр. 12, телефон 432-542
- 23240 СЕЧАЊ** (позивни број 023)
Вујовић Зоран, Партизански пут бр. 59, телефон 841-50
- 25000 СЕМБОР** (позивни број 025)
Паса Марија, Војвођанска бр. 38, телефон 32-588
- Стриковић Јелисавета, Војвођанска бр. 38, телефон 32-588
- 22300 СТАРА ПАЗОВА** (позивни број 022)
Шпановић Софија, ЈНА број 38, телефон 332-401
- 24000 СУБОТИЦА** (позивни број 024)
Будићко Берџ, Владимира Назора бр. 9
- Калинић Сузана, Цара Душана бр. 2
- Радичевић Олга, Марков пут бр. 4/б, телефон 25-945
- Тот Баги Арпад, ул. 10. октобра бр. 3/а, телефон 32-200
- 22240 ШИД** (позивни број 022)
Радојевић Миленко, Моше Пијаде бр. 6

21460 ТИТОВ ВРБАС (позивни број 021)
Салонски Владимир, ЈНА бр. 52, телефон 701-793
23000 ЗРЕЊАНИН (позивни број 023)
Протић Драган, Трг Републике бр. 1/1, телефон 36-399

БРИСАНИ ИЗ ИМЕНИКА АДВОКАТА

21000 НОВИ САД (позивни број 021)
Комленовић Вељко, Бориса Кидрича 5, брисан 09. 05. 1991. због пензионисања. Преузиматељ адв. канцеларије биће одређен накнадно.
23240 ОЦАЦИ (позивни број 025)
Капетановић Живорад, „29. новембра“ бр. 1, брисан 17. 05. 1991. због невршења адвокатске делатности.
25000 СОМБОР (позивни број 025)
Брбаковић Светислав, Венац V, Ст. Степановића 10, брисан 30. 04. 1991. због заснивања радног односа. Преузиматељ Грујић Душан, адв. Сомбор.

ПРОМЕНЕ АДРЕСЕ СЕДИШТА АДВОКАТСКЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ И БРОЈА ТЕЛЕФОНА

24430 АДА (позивни број 024)
Тертели Отилија, Ади Ендреа 13, телефон 852-792
21400 БАЧКА ПАЛАНКА (позивни број 021)
Петров Драгомир, Маршала Тита бр. 28, исправка тел. броја 742-505
21000 НОВИ САД (позивни број 021)
Богићевић Милан, Драге Спасића бр. 10, телефон 350-065
Парежанин Славица, Бранка Радичевића бр. 2, телефон 339-114, телефакс 339-050
22000 СРЕМСКА МИТРОВИЦА (позивни број 021)
Ковачевић Љубомир, Трг браће Радића бр. 25, исправка броја телефона 223-394
23233 СРПСКИ ИТЕБЕЈ (позивни број 023)
Хорват Ласло, ул. Вељка Влаховића бр. 3
24000 СУБОТИЦА (позивни број 024)
Батинић Миодраг, Енгелсова бр. 10, нови број телефона 51-795
Матић Мирослав, Матка Вуковића бр. 8, телефон 34-070
Вујков Франа, Владимира Назора бр. 5/1, нови телефон 51-650
23000 ЗРЕЊАНИН (позивни број 023)
Хорват Ласло, преселио своју адв. канцеларију у Српски Итебеј.

ИСПРАВКА

У Гласнику бр. 5 за 1991. г. на 39. страни, 4. ред одозго, поткрала се штампарска грешка. Стоји: „на Правном факултету у Београду“ а треба: „на Правном факултету у Берлину“. Извињавамо се читаоцима.

Уређивачки одбор

Главни и одговорни уредник
МИРОСЛАВ ЗДЈЕЛАР
адвокат у Новом Саду

Др Александар Маркићевић, адвокат у Новом Саду, *Миливој Милић*, адвокат у Сремској Митровици, *Имре Вараци*, адвокат у Зрењанину, *Александар Воргић*, адвокат у Новом Саду, *Марија Милорадов*, адвокат у Новом Саду и *мр Жељко Томић*, адвокат у Новом Саду.

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај-Јовина 20/1. Телефон: 29-459. Претплата од 1. I 1991. је 400,00.— дин. Претплата за иностранство 40 USA долара. Цена једног броја је 50,00.— дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

Према мишљењу Секретаријата за информације Републике Србије бр. 37 од 4. марта 1991. године на ову публикацију плаћа се основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1. алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Штампа: ДП „Просвета“ Нови Сад

